Бухы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНУУДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

1921 оной ... 21-нээ гарана | № 129 (17252) | 1986 оной июниин 4, среда | Сэн 3 мүн.

КПСС-эй ЦК-гай ПРОЕКТ

...ОН ДОТОР ДЭЭДЭ БА ТУСХАЙ ДУНДА ҺУРАЛСАЛЫЕ ШЭНЭДХЭН ХУБИЛГАЛГЫН ГОЛ ШЭГЛЭЛНҮҮД

...социально-экономическа хүгжэлтые хурдадхалгын ... зорилгонуудые шиидхэхэ ябадал мэргэжэлтэдэй ... шадабарие, марксистско-ленинскэ бэлэдхэлые үн... һайжаруулха эрилтэ табина. Кадрнуудай мэргэ... хэрэгээ һайн мэдэхэ ушар, тэдэнэй эрхэтэдэй үн... ...салга гээшэ эрдэм-техникын дэбжэлтын, арадай ...шаг үрэ ехэтэйгээр хүгжөөлгын хэмжээ болон ...ритой ехээр тодорхойлдог байха юм. КПСС-эй ...эдын шиидхэбэринүүдээр хараалагдаһан, дээдэ ба ...нда һуралсалые шэнэдхэн хубилгалга—мүнөөнэй ...и обществын хүгжэлтын хойшолуулашагүй, шуха... ...а зорилгонуудай нэгэн мүн.

...БА ТУСХАЙ ДУНДА ҺУРГУУЛИ, ОРОНОЙ ...О-ЭКОНОМИЧЕСКА ХҮГЖЭЛТЫЕ ХУРДАДХАЛГА

...дээдэ ба тусхай ...ули обществынгоо ... ехэ габьяанууд-

...дэһэн мэргэжэлтэ ...циалис байгуулал- ... мүнөөнэй хүсэн ...омическа, эрдэм- ...лон бэеэ хамгаал- ...далые байгуулха ... зорилгонуудые ...зар шиидхэхэ арга ...риальна үйлэдбэ- ...бодолой байдалай ...рад зоной юрэн- ...болон соёл бол- ...эм хэмжээе дээ- ...горитой ехэ хуби- ...н арадай олона- ...нтеллигенци бого- ...оо бүридүүлэгдэ-

...а республиканууд ...номическа райо- ...э олон тоото дээ- ...й дунда һуралса- ...уд хүдэлжэ байн- ... һургуули хадаа ...эдай ажахые мэр- ... кадрнуудаар бү- ...э үндэһэн бэшэ, ...ой эрдэм-шэнжэл- ...хсын шухала ху- ... юм. Эрдэм ухаа- ...эдэ хэдэн шэглэл- ...жөөлгэдэ, түрүү ...технологиин олон ...уудые байгуулгада ...тэд болон инже- ...ескэ хүдэлмэрилэг- ...рүү һууринуудые ...э.

...н һайханай интел- ...үйлалтануудд дэл- ...ндэрөөр сэгнэгдэ- ...эт дээдэ һургуули ...ын үргэн ехэ ха- ...оо бэелүүлдэг, на- ...кадрнуудые бэлдэ- ...йн олон оронууд- ...аламжа хүргэдэг

...мта һүүлэй үедэ ... бэлдэхэ ба хэ- ...рэгтэ шиидхэгдээ- ...нууд олон боло- ...гагүй муу үзэг- ...эдэжэ эхилһэн юм. ...имагтал тоогой та- ...болохо ушарнууд

дээдэ ба тусхай дунда һуралсалай байдалда үзэгдэдэг болоо. Таһалгаряагүйгөөр, зарим ушарта үндэһэ баримтагүйгөөр мэргэжэлтэдые бэлдэн гаргалгын ургалта тэрэниие бэлдэлгын шанарые ёһотоор дээшэлүүлгэтэй холбогдодоггүй байгаа. Һуралсал болон хүмүүжүүлгын хэм хэмжээн ороной социально-экономическа хүгжэлтые хурдадхалгын, эрдэм ба техникын туйлалтануудые түргэнөөр ашаглалгын зорилгонуудта гүйсэд дүүрэнээр харюусадаггүй байна.

Дээдэ һургуулида ямаршье үндэһэ баримтагүйгөөр мэргэжэлнүүдые тусгаарлан жэжэ болгохо ушар үзэгдэнэ, тиигэжэ тэдэнэй тоо нилээд олон болоо. Энэмнай юрэнхы эрдэмэй ба мэргэжэлэй талаар тэдэниие бэлдэлгэдэ муу нүлөө үзүүлдэг байха юм.

Албан зургаанай болон нютаг нютагуудай аша туһануудые хараха ябадал нэгэ мэргэжэлтэй кадрнуудые олон тоото һуралсалай зургаануудта бэлдэхэ ушар гаргаа. Олон тоото шэнэ дээдэ һургуулинуудай бэхижэн хүгжэлгэ удаараа.

Дээдэ һуралсалай түрүү зургаануудтай — мүнөөнэй гол шухала асуудалнуудые гүнзэгыгөөр шэнжэлгээ эрхим түгэс мэргэжэлтэдые һурган хүмүүжүүлгэтэй таһаршагүйгөөр холбожо шададаг бодото һуралсалай-эрдэм ухаанай түбүүдтэй зэргэлээд, мэргэжэлтэдые теоретическэ болон бодото ажал хэрэгэй талаар һайн шанартайгаар бэлдэжэ шададаггүй үсөөн бэшэ дээдэ һургуулинууд бии байха юм.

Һуралсалай үедэ шудалдаг материалай хэмжээе үргэдхэхэ ябадалда ехэ анхарал хандуулагдадаг, тиигэжэ һурагшад хүндэ хүшэр байдалда ородог, зохёохы ёһоор өөрөө бодомжолжо үзэхэ арга шадабариинь хүгжөөлгэдэ ехэ хохидол ушаруулагдадаг байна. Ерээдүйн мэргэжэлтэдтэй нэгэ нэгээрнь хүдэлмэри ябуулха хэрэгтэ ёһотой анхарал хандуулагдадаггүй, тэрээнэй тула зохихо эрхэ байдал байгуулагданагүй. Нэгэ багшада хүртэдэг студентнүүдэй тоогой нормативууд һуралсалай ябасые эмхидхэлгын мүнөө үеын эрилтэнүүдтэ тааранагүй. Һуралсалай олон зургаанууд үйлэдбэриһөө таһархай, академическэ болон һалбаринуудай эрдэм ухаанай эмхи зургаануудтай ехэ холбоогүй байдаг гээшэ.

Эдэ бүгэдэһөө боложо, залуу мэргэжэлтэд ехэнхидээ шэнэ үеын техникэ болон технологи зохёон байгуулхаар, хэрэглэхээр бэлэн бэшэ байдаг, технологическа процессүүдые, проект табилга болон эрдэмэй туршалгануудые, үйлэдбэри хүтэлбэрилгые автомат аргаар эрхилхэ мүнөөнэй хэрэгсэлнүүдые ашаглаха хүсэд дүршэл шадабари абадаггүй байна. Үйлэдбэриин нөөсэнүүдые элишэлхэ ба элсүүлхэ, тэрэниие эршэ түгэсөөр хүгжөөхэ ашаг үрэтэй онол аргануудые тэдэ һулаар шудалһан байдаг. Медицинскэ дээдэ һургуулинуудые дүүргэгшэд, эмшэлгын бэлэдхэл һайнаар гараагүй дээрэһээ, зарим ушарта үбшэнэй диагноз зүб табижа, зүбөөр эмшэлэлгэ хангажа шадахагүй байдаг. Мэргэжэлнүүдэй бусад бүлэгүүдэй талааршье һуралсалай шанар мүнөөнэй эрилтэнүүдтэ харюусанагүй.

Орондомнай тон хэрэгтэй дунда шатын кадрнуудые бэлдэлгэдэ тусхай дунда һургуулиин үүргэ үндэһэ баримтагүйгөөр доошолһон байна. Мүнөөнэй үйлэдбэриин нилээд хубилһан эрхэ байдалда, мэргэжэлэй һуралсалай системэ дотор тэрэнэй һуури эли тодоор тодорхойлогдоогүй.

Дээдэ болон тусхай дунда һуралсалай хүтэлбэрилгые һайжаруулха асуудал шиидхэгдэхэ ёһотой болоно. Мүнөө үедэ 894 дээдэ һургуули союзна болон республиканска 74 министерство болон албан зургаанда мэдэлтэй. Тэдэнэй 30-ниинь оройдоол 1—2 институдтай байха юм. Тусхай дунда һуралсалай зургаануудые 200-һаа үлүү албан зургаанууд хүтэлбэрилдэг. Олон һалбаринуудай министерствэнүүд болон албан зургаанууд мэдэлдээ байһан дээдэ һургуулинуудта научно-педагогическа кадрнуудай, һуралсалай-методическа хүдэлмэриин ёһотой һайн хэм хэмжээе хангажа шаданагүй. Тэдэнэй материально-техническэ хангалга мүн лэ тиимэрхүү байдалтай. СССР-эй Минвуз дээдэ болон тусхай дунда һуралсалай зургаануудые ёһотой һайнаар хүтэлбэрилнэгүй, һалбариин министерствэнүүдэй дээдэ һургуулинуудта гүйсэд нүлөө үзүүлжэ шаданагүй.

Мэргэжэлтэдэй дүршэл шадабари дээшэлүүлхэ ба шэнээр һургаха гуримшье эрдэм-техникын дэбжэлтые хурдадхаха аша нүлөөтэй хэрэгсэл боложо шадаагүй. Тэрэ өөрынгөө һуралсалай эршэ дэлисээршье, гүн гүнзэгыгөөршье экономикые шэнэ шанарай техническэ үндэһэ һуури дээрэ гаргаха зорилгонуудта харюусанагүй. Иимэ гуримай һуралсалай зургаануудай мүнөө байһан тоо мэргэжэлтэдэй эрдэм мэдэсые саг үргэлжэ, түргэнөөр шэнэлэлгэ хангнагүй, энэ зорилгоор дээдэ һургуулинуудай арга боломжонууд һулаар хэрэглэгдэнэ. Кадрнуудай мэргэжэл дээшэлүүлхэ ба бэлэдхэлынь шэнэлхэ гуримые методическа талаһаань хүтэлбэрилхэ гэһэн, тэрээндэ даалгагдаһан уялгануудаа СССР-эй Минвуз хүсэд дүүрэнээр бэелүүлнэгүй.

Мэргэжэлтэдые бэлдэлгын хэмжээнэй ба ниитын бодото байдалай эрилтэнүүдэй хоорондохи улам ехэ боложо байгаа алгасал удаан болзор соо ёһотой сэгнэлтэдэ хүртэнэгүй. Дээдэ һуралсалые хүгжөөлгэдэ туйлагдаһан урданай амжалтанууд горитой бэрхэшээлнүүдэй ехэ бололгые халхалһан, тиигэжэ тэдэнэй дутуу дунданууд болон эрилтэ хэрэглэмжэнүүдтэ анхарал һуларһан байха юм.

Мүнгэ зөөриин гүйсэд һомологдодоггүйһөө боложо, дээдэ һургуулинуудай материальна үндэһэ һуури горитой ехэ гээгдэлдэ ороо. Тэрэнь хуушаржа, мүнөөнэй мэргэжэлтэдые бэлдэхэ зорилгонуудта харюусанагүй. Дээдэ болон тусхай дунда һургуулинууд электронно-тоолон тодорхойлолгын ба мүнөөнэй бусад техникээр тон хангалтагүйгөөр хангагданхай. Һуралсалай газарнуудай, библиотекэнүүдэй, хамтын байрануудай дуталдаха ушарнууд үзэгдэнэ. Дээдэ һургуулинууд болон техникумүүдэй һуралсалай-лабораторно баазые бэхижүүлгэдэ, тэдэниие шэнэ түхеэрэлгэнүүдээр хангалгада кадрнуудые хэрэглэдэг министерствэнүүдэй хабаадалга тон бага, тиихэ зуураа хаа-яал үзэгдэдэг, уялгата бэшэ байха юм. Олон тоото мэргэжэлтэдые абадаг хэдэ хэдэн министерствэнүүд болон албан зургаанууд бодото дээрээ зохихо һуралсалай зургаануудые хүгжөөлгэдэ хабааданагүй. Кадрнуудые һургахын тула нэгэдэлнүүдэй, предприятинуудай, академическэ болон һалбаринуудай эрдэм-шэнжэлгын институдуудай материально-техническэ бааза һулаар хэрэглэгдэнэ. Дээдэ һургуулинуудые мэргэжэл түгэс профессорскэ болон багшанарай кадрнуудаар бүридүүлгэдэ горитой ехэ дутуу дунданууд үзэгдэнэ. Гурбанай нэгэ хубиһаа үсөөн кафедрануудые профессорнүүд хүтэлбэрилнэ. Гол шухала олон кафедрануудай багшанар ехэнхидээ бодото хүдэлмэриин ёһотой дүй дүршэлгүй байха юм. Дээдэ һургуулида ажалай түлбэриин мүнөө хүсэндөө байһан гурим ба хэм хэмжээн хадаа багшын хүдэлмэридэ арадай ажахын томо мэргэжэлтэдые, эрдэмтэдые хабаадуулха ябадалые гуримшуулнагүй. Аспирантнууд болон студентнүүдые, нэн түрүүн бодото хүдэлмэриин стажтай хүнүүдые, мүн тэрэшэлэн албанһаа запаста табигдаһан сэрэгэй алба хаагшадые, стипендеэр хангалгые һайжаруулха хэрэгтэй болоно.

Мэргэжэлтэдые хэрэглэлгэдэ үзэгдэдэг дутуу дунданууд дээдэ болон тусхай дунда һургуулиин ажал ябуулгын үрэ дүнгүүдэй экономическа болон социальна уг удхые нилээд доошолуулна. Эрдэм-техникын дэбжэлтые хурдадхалгын аша туһын ороной бүхы ухаан бодолой хүсэ шадалые элсүүлхэ эрилтэ табижа байһан үедэ тэрэниие хэрэглэлгэдэ гамгүйгөөр хандаха ябадал үргэдэжэ байнхай. Дээдэ эрдэмтэй хоёрдохи мэргэжэлтэ бүхэн промышленностьда, тиимэ эрдэм мэдэсэ ба мэргэжэлэй хэрэгтэй бэшэ тушаалда хүдэлдэг байна. Тэрэшэлэн хүдөө ажахын мэргэжэлэй, багшанарай болон бусад категориин кадрнууд тааруу зүбөөр хэрэглэгдэнэгүй. Мэргэжэлтэдые бэлдэхэ түсэбүүд арадай ажахын бодото эрилтэнүүдые элирхэйлэн харуулнагүй. Тэдэниие бүридүүлгэ гуримшуулагдаагүй, олон ушарта буруугаар табигдаһан штадуудай үндэһөөр, министерствэнүүд болон эмхинүүдэй үндэһэ баримтагүй захилнуудай ёһоор бэелүүлэгдэдэг байна. Теэд тэдэ энээнэйнгээ түлөө ямаршье харюусалга даадаггүй.

Инженерно мэргэжэлтэдые хэрэглэлгэдэ илангаяа һанаа зоборитой байдал үзэгдэнэ. Олонхи ушарта инженернүүдэй хүдэлмэриин сагай гурбанай нэгэ хубинь лэ конструкторско-технологическа, шэнжэлгын ба тоололгын хүдэлмэридэ гаргашалагдадаг байна бшуу. Дээдэ техническэ, эрдэмэй хэрэггүй газарта инженерно тушаалнууд олон ушарта тогтоогдодог, харин штадуудай бүридэлдэ технигүүдэй тушаалнуудай хубинь яаха аргагүй бага байна.

Мэргэжэлтэдые хэрэглэлгын тогтонижоһон тиимэ бодото байдал тэрэшэлэн тэдэнэй салин хүлһэнэй бага байһан ушарһаа дулдыдана. Дүүргэдэг хүдэлмэриинь шанар болон орёо бэрхэшээлые хараадаа абан, тэрэниие хубаарилан тааруулха хүдэлмэри тон хангалтагүйгөөр ябуулагдадаг байна. Мэргэжэлтэдэй, илангаяа инженернүүдэй ажалай нэрэ хүндын доошололго хадаа общество доторхи техническэ интеллигенциин социальна үүргын зайлашагүй дээшэлжэ байһан ушартай эрид хурсаар зүришэнэ. Иимэ ушарнууд инженерно-техническэ эрдэм абаха гэһэн залуушуулай оролдолго хэшээлые бага болгоно. Һуралсалай түлөө студентнүүдэй харюусалгые һуларуулна, дээдэ һургуулинуудта конкурснуудые үсөөн болгоно.

Тиигэжэ дээдэ болон тусхай дунда һуралсалые гүн гүнзэгыгөөр шэнэдхэн хубилгаха, мүнөөнэй үе шатада ороной социально-экономическа хүгжэлтые хурдадхалгын зорилгонуудтай тэрэниие тааруулан табиха хэрэгтэй болоод байна.

Экономикодо удаан болзорой нүлөө үзүүлхэ, бүхы социалис обществын урагшаа дабшан хүгжэхэ шухалын шухала эрхэ нүхэсэл болохо дээдэ ба тусхай дунда һуралсалай үүргые дээшэлүүлхэ гээшэ үе сагай эгээл шухала эрилтэ мүн болоно. Мэргэжэлтые бэлдэхэ системэ, нэн түрүүн дээдэ һургуули хадаа эрдэм-техникын гүрэнэй нэгэн ниитэ политикын аша нүлөөтэй зэбсэг, бодото дээрэнь бэелүүлэгшэ болохо ёһотой. Арадай ажахын хүгжэлтын ерээдүйе эрдэм ухаанай аргаар уридшалан тухайлһанай үндэһөөр тэрэ эрдэм-техникын дэбжэлтые хурдадхаха кадрнуудай нөөсэнүүдые урид бүридүүлхэ ёһотой.

Ниитын харилсаануудые нарижуулан һайжаруулгада, ажабайдалай социалис шэнжэ шанарые баталалгада, хүнэй бэлиг шадабариие эдэбхижүүлгэдэ дээдэ һургуули улам бүри ехэ удха шанартай болохо зэргэтэй. Дээдэ һургуулиие шэнэдхэн хубилгалгын үедэ обществын оюун бодолой байдалда,

(Үргэлжэлэлынь 2-дохи, 3-дахи нюурнуудта).

КПСС-эй ОБКОМДО

БУРЯАДАЙ АССР-эй

МИНИСТРНУУДЭЙ СОВЕДТЭ

ТЭЖЭЭЛ ЕХЭЭР БЭЛЭДХЭХЭ, ШАНАРЫЕНЬ ҺАЙЖАРУУЛХА ХЭМЖЭЭНҮҮД ТУХАЙ

Республикын ажахынуудта адууһа малые тэжээлээр хүсэд хүрэхөөр хангаха, тэрэнэй шанарыень эрид һайжаруулха хэмжээнүүд тухай асуудал КПСС-эй обкомой бюродо, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ харагдаа.

Үнгэрһэн арбан нэгэдэхи табан жэлдэ бүхы үбһэ тэжээл үйлэдбэрилгые эрид дээшэлүүлхэ талаар республика соо зарим тэды хүдэлмэри хэгдээ гэжэ тэмдэглэгдээ. Жэшээлхэдэ, 1981—1985 онуудай туршада урдахи табан жэлэйхитэй сасуулхада бүдүүн болон шэмэтэ тэжээл 42,6 процентээр, тэрэ тоодо силос 57,3 процентээр ехэ бэлэдхэгдэһэн байна.

Гэхэтэй хамта колхоз, совхозуудта мал ажалые улам эршэмтэйгээр хүгжөөхэ гэһэн мүнөөдэрэй эрилтэдэ энэнь яашье хүрэнэгүй. Ажахынуудта адууһа мал жэлһээ жэлдэ тэжээлээр оройдоол 65—70 процент хангагдана. Тэрэ мүртөө муу шанартай, белок багатай тэжээл бэлэдхэгдэнэ. Энээнһээ уламжалан, абтаһан продукциин единицэ бүхэндэ тэжээл үлүүсэ ехэ гаргашалагдана гэжэ КПСС-эй обкомой бюро, республикын Министрнүүдэй Совет заана.

Илангаяа орооһото-бобово ургамалнуудые, белок элбэгтэй наран сэсэг, рапс, донник, тоһолиг редькэ гэхэ мэтэ ургамалнуудай тарилгые үргэдхэхэ, ургасыень дээшэлүүлхэ хэмжээнүүдые республикын Совет болон ажахын органууд абанагүй. Тэжээлэй корнеплодуудые һайнаар ургуулха хэрэгтэ анхарал багаар хандуулагдана. Тэжээлэй ургамалнуудые, олон жэлэй ногоо ургуулха агротехникэ ёһоор сахигданагүй.

Зарим районуудта хээрын сабшалан, бэлшээри хангалтагүй муугаар хэрэглэгдэнэ, тэдэниие һайжаруулха, илангаяа сабшалан дээрэ хэгдэхэ культуртехническэ хүдэлмэриин түсэбтэ даабаринууд дүүргэгдэнэгүй. Тэрээнһээл боложо, үнгэрһэн арбан нэгэдэхи табан жэлдэ хээрын сабшалангай ургаса гектарай оройдоол 11,5 центнерһээ дээшэ гараагүй.

Тэжээл бэлэдхэлгэдэ түрүү технологи, ашагтай онол арганууд хэрэглэгдэнэгүй. Олонхи ажахынуудта үбһэн, сенаж, силос, витаминтай ногооной гурил бэлэдхэхэ технологи ехээр хазагайруулагдана. Үбһэ сабшалга ехээр хожомдуулагдажа, ногооной хагдаршаһан хойно хуряаха, силосэй, сенажай ургамалнуудайшье оройтуулагдажа абтаха ушар захагүй үзэгдэнэ. Эдэ бүгэдэһөө боложо, ургаса ехэ гээлтэдэ ороно, шанарынь муудана.

Захааминай, Зэдын, Прибайкалиин, Яруунын, Баунтын, Хориин, Мухар-Шэбэрэй болон бусад районуудай олохон ажахынуудта тэжээл үйлэдбэрилгын бэеэ дааһан һалбари болгогдоогүй, энээнэй түлөө сэхэ харюусаха хүнүүдэй тодорхойлогдоогүй дээрэһээнь иимэ байдал тохёолдоно.

Колхоз, совхозуудта тэжээл хадагалха тусхай барилганууд хэгдэнэгүй. Эдеэ хоолой, мүн мяха-һүнэй промышленностиин үлэгдэлнүүдые хэрэглэжэ, тэжээлэй нөөсэдэ нэмэлтэ болгохо арга боломжонууд тоогдоногүй. Тэжээл үйлэдбэрилгые эршэмтэй түрүү аргаар эрхилжэ, малаа өөһэдын тэжээлээр хангахын орондо, партийна болон совет зарим органууд ондоо тээһээ холимол тэжээл нэмэжэ үгэхэ һэн гэжэ найдаад һуудаг тон тааруугүй заншалтай гэжэ КПСС-эй обкомой бюро, республикын Министрнүүдэй Совет тэмдэглэнэ.

Тиимэһээ үбһэ тэжээлые белок ехэтэй болгохо, сабшалангай, олон жэлэй ногоо тариһан газарай, тэжээлэй корнеплодуудай, сенажай болон силосэй ургамалнуудай ургасые эрид дээшэлүүлхэ хэмжээнүүдые ажахы бүхэндэ зохёожо бэелүүлхэ зорилго табигдана. Нэн түрүүн горох, рапс, донник, хүсы үбһэн гэхэ мэтэ ургамалнуудай үрэһые ажахы бүхэндэ ургуулдаг болохо, тэжээл үйлэдбэрилгые бэеэ дааһан һалбари болгохо, тэндэ хүдэлхэ оньһожоруулагдаһан бригада, отрядуудта газар, техникэ, үтэгжүүлгэ гэхэ мэтые үгэхэ, тэдэниие ажахын тоосоондо, хамтын подрядта оруулха эрилтэ табигдана.

Тэжээл үйлэдбэрилгые мүнөө үеын материально-техническэ баазатай болгохо, силос, сенаж дараха ханалагдаһан шэнэ траншейнүүдые бариха, хуушануудые һэльбэн шэнэлхэ, нойтон үбһэ хатааха, ногооной гурил болон гранул хадагалха складуудые бариха, тэжээл бэлэдхэхэ, хадагалха түрүү технологи үргэнөөр хэрэглэхэ гэжэ республикын гүрэнэй агропром болон РАПО-нууд уялгалагдаба.

Бэеэ даагаад хүдэлжэ байһан оньһожоруулагдаһан бригада, отрядуудые, комплекснуудые машина, түхеэрэлгэнүүдээр хангаха, хэрэгтэй соонь минеральна үтэгжүүлгэ, ургаса хамгаалха гэхэ мэтэ хэрэгсэлнүүдые үгэхэ. Тэжээл үйлэдбэрилгын һалбарида хүдэлжэ байһан механизаторнуудые, луговодуудые, газар уһалагшадые, бригадирнуудые тусхай курсануудта һургаха гэжэ КПСС-эй обкомой бюро, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Совет республикын агропромые болон РАПО-нуудые уялгалба.

Энээнтэй хамта тэжээл үйлэдбэрилгын бүхы хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлхэ асуудалые саг үргэлжын хиналта доро байлгаха, ажахы бүхэндэ зохёогдоһон «Тэжээлэй комплексно программые» гүйсэд бэелүүлхын тула эршэмтэй хүдэлмэри эмхидхэхэ, энээн тушаа РАПО-нуудай, ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэдэй харюусалгые эрид дээшэлүүлхэ, адууһа малые хүсэд хүрэхэ, эрхим шанартай, шэмэтэй, һайн тэжээлээр хангаха талаар тэдэнэр сэхэ харюусалгатай байха ёһотой гэжэ заагдана.

РСФСР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ

УКАЗ

ЭД ХЭРЭГЛЭГШЭДЭЙ КООПЕРАЦИИН ХҮДЭЛМЭРИЛЭГШЭДТЭ «РСФСР-эй ХУДАЛДАА НАЙМААНАЙ ГАБЬЯАТА ХҮДЭЛМЭРИЛЭГШЭ» ГЭҺЭН ХҮНДЭТЭ НЭРЭ ЗЭРГЭ ОЛГОХО ТУХАЙ

Совет худалдаа наймаанай талаар габьяатай байһанайнь, олон жэлдэ үнэн шударгыгаар ажаллаһанайнь түлөө «РСФСР-эй худалдаа наймаанай габьяата хүдэлмэрилэгшэ» гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгохо:

Буряадай АССР-һээ

Варфоломеева Мария Тарасовнада — Мухар-Шэбэрэй райпотребсоюзай магазинай наймаалагша.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ В. ОРЛОВ.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь Х. НЕШКОВ.

Москва, 1986 оной майн 29.

...РАЙ ...ЛГА 86

...ҮЛШЫН ГЕКТАРНУУД

...рай полевой стан ...ой нэрэмжэтэ кол... ...рно-тарян ажалай ...ригадир Р. У. Рад... ...ажа, хабарай та... ...эргэ ябуулагдажа ...ай асуухадамнай, ...усаба:

...рюусалгатай хаһа... ...а хожомшог эхил... ...огони болзорто, ...эгээл һайн саг... ...н хойноһоо меха... ...ай эдэ үдэрнүүдтэ ...р хүдэлжэ байна. ...орна бригадын гэ... ...ондо 148 гектарта ... 1234 гектарта ...80 гектарта ... гектарта ярса, ... нэгэ жэлэй ...гектарта кукуруза ...ритай юм. Даб ...оһото ургамал... ...жа байнабди. Тэ... ...аа дүүргэхэмнай. ...үлшынгээ гектар... ...д байнабди,—гэжэ ...инович хөөрэнэ.

...а коллективэй ме... ...д һүүлэй жэлнүүд... ...ряанай яһала баян ...лна. Байгша ондо ...нда зэргээр 15 ...оһо абаха социа... ... нэрэтэй солотой... ...хын тула эндэхи ...ай хүдэлмэрилэг-

шэд эртээнһээ бэлэдхэл хэһэн юм. Хабарай тарилгын хүдэлмэридэ хабаадуулагдаха бүхы машина, техникээ түгэс заһабарилжа, бэлэн болгохоһоо гадна үрэһэ хүрэнгээ сэбэрлэжэ, илгажа, тарилгын шанарта хүргэһэн байна. Мүн полевой стандахи механизаторнуудай гэр, улаан булан, столовонь түгэс бэлдэгдэһэн, сагаадагдаһан гэжэ эндэ ябахадаа ойлгобобди.

Столово соонь ариг сэбэр. Хойто ханадань таряашадта зорюулагдаһан булан түхеэрэгдэнхэй. Тэрээн дээрэнь колхозниигуудай, мүн тус бригадын абаһан 1986 оной социалис уялганууд, механизаторнуудай үдэр бүри туйлаһан дүнгүүд, хүдөө ажахын ургамалнуудые ямар полидо, хэзээ тариха тухай схемэ, партийна, бригадын соведтэ, профсоюзна, арадай хиналтын бүлэгүүдтэ оруулагдаһан хүнүүдэй нэрэнүүд элеэр бэшэгдэнхэй харагдана. «Сахилгаан» хуудаһан, «Будамшуу обёороо» гэһэн ханын газетэ баһал эндэ һуурияа батаар эзэлэнхэй. Юрэдөөл, эдэ бүгэдые анхаран хараахадаа, хэнэй ямараар хүдэлжэ байһыень гансата мэдэжэ абахаар.

— Мүнөө хэды агрегат хүдэлгэгдэнэб? Хэзээ тарилгаяа дүүргэхэтнайб?» — гэжэ намтай суг ябаһан РАПО-гой түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо Д. А. Бадмаев бригадирһаа асууба.

— Даб дээрэ тарилгын табан агрегат ябуулагдана. Агрегат бүхэн үдэрэйнгөө нормые дүүргэнэл даа. Техникын эбдэрхэ, һаатаха юумэн үгы. Хэрбээ трактор, машинаяа үшөө орой болотор хүдэлгөөһаа, бидэ үдэрэй туршада 175 гектарта тарилга хэхэ аргатайбди. Иигэжэ ажалаа ябуулбал, гурбан үдэр соо эртынгээ ороһото ургамалнуудые тарижа дүүргэхэ байнабди, — гэжэ тэрэ харюусаа бэлэй.

Хамтын подрядай гуримаар хүдэлдэг тус бригадын гэшүүд агрегат бүхэнэй бүтээсэ эрид дээшэлүүлхые оролдоно. Эндэ газар хахалжа, паар бэлдэдэг агрегадуудынь хоёр халаанда ашаглагдана. Тиихэдэ тарилгын агрегадууд эртэ үглөөнһөө үдэшын харанхы болотор һаадгүй хүдэлгэгдэнэ. Һүниндөө К-700, Т-150, ДТ-75 түхэлэй тракторнуудаар хабарай паар хахалдаг гуримтай.

— Эдэ бүхы техникээ ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэжэ шадаа һаа, бидэ 1066 гектар газар элдүүрилхэ, 970 гектар паар хахалха түсэбүүдээ ажалай 10-12 үдэрэй туршада дүүргэхэ арга боломжотойбди. Механизаторнуудмай үдэртэ 80 гектар паар хахалхаар зоригжонхой, мүнөө ажаллажа ябана, — гээд бригадир нүхэр Раднаев мэдүүлбэ.

Тарилгын хэгдэжэ байһан «Вышка» гэжэ газарта хүрэжэ ерэхэдэмнай, ороохо, минеральна үтэгжүүлгэ тээһэн автомашина, тэргэтэй трактор полиин захада агрегадуудые хүлеэжэ байба. Уданшьегүй хахалагдаһан гүбээгэй саанаһаа шара үнгэтэй К-700 түхэлэй трактор хойноо ороохоной гурбан сеялкэ шэрэнхэй, тооһо бурьюулһаар, манда дүтэлэн ербэ.

— Энэ агрегадта ажахымнай түрүү механизаторнуудай нэгэн Базар Ламатханович Эрдынеев хүдэлдэг юм. Сеялщигүүдээр залуу комсомолшууд Баяр Будаев, Дондок Гармаев гэгшэд ажаллана. Эдэнэрнай манай урдаа хараха хүнүүд. Танилсагты,— гэжэ Раднажап Ухинович хэлэнэ.

— Газаа хүйтэхэн лэ байна. Нойто орохоёо һанахадань, һалхилаад һаланагүй. Мүнөө тэнгэримнай яахаяа байнаб. Баһал бүрхэжэ эхилбэ. Сагай уларилай хэды тогтууригүй байгаашье һаань, бидэ, таряашад үнэтэ сагаа гээхэгүй гэжэ оролдонобди. Газарай хүрьһэндэ шииг нойтон яһала бии. Энэ 137 гектар полиёо мүнөөдэр үдэшэлэн болотор дууһахабди,— гэжэ Б. Л. Эрдынеев мэдүүлбэ.

Манай иигэжэ хөөрэлдэһөөр байтар бункерээрээ дүүрэн үрэһэнэй ороохо ашаһан автомашинын сеялкэнүүдтэ дүтэлхэдэнь, хоёр хүбүүд һуга харайн ошожо, тэдэнэйнгээ хабхагуудыень дээшэнь үргэжэ, үрэһэ абахаар бэлдээдхибэ. Уданшьегүй, автомашинын ута хоолойһоонь хордогдоһон үрэһэн гоожошобо. Хүбүүд сеялкэнүүдээ дүүргэһэн хойноо тракторай тэргэ дээрэһээ суперфосфат үтэгжүүлгэ тиишэнь баһа ашажа эхилнэ. Энэ хэрэгтэ ехэшье саг ошобогүй хэбэртэй. Ороохоор, үтэгжүүлгээр дүүрэн хангагдаһан тус агрегат һууриһаа хүндэхэнөөр хүдэлхэтээ сасуу саашаа тарилгаяа үргэлжэлүүлээ һэн.

Д. ДОНДОКОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: забһарлалгын үедэ тракторна бригадын бригадир Р. У. Раднаев (баруун гарһаа) Б. Л. Эрдынеевэй даадаг агрегадай гэшүүдтэй уулзажа байна.

Л. ШАРАПОВАГАЙ фото.

Хурамхаанай район.

ХАЛУУН ХАҺА

Эдэ үдэрнүүдтэ «Пригородный» совхозой огородшодто эгээл халуун хаһа оронхой. Григорий Ефстафьевич Вишняковой хүтэлбэрилдэг звеногойхид газараа элдүүрилхэ, элдэб үтэгжүүлгэ оруулха, уһалхынгаа хажуугаар, морковь, свёкло гэхэ мэтые тарижа дүүргээд, ниигээд капуста болон куузикугай рассадаяа поли дээрэ һуулгаха газарыень бэлдэнэ.

Даб дээрэ эндэ 30 гектарта морковь, 20 гектарта свёкло, мүн тэды шэнээн газарта тэжээлэй корнеплод таригдаад байна.

— Хабарайнгаа тарилгын бүхы хүдэлмэриие июниин 10 болотор дүүргэхэ ёһотой зомди. Теэд энээнһээ бүри урид дүүргэхэ зорилготойбди. Юуб гэхэдэ, ургасын хойноһоо харууһалха, уһалха хүдэлмэримнай тон ехэ ха юм,—гэжэ звеное даагша нүхэр Вишняков хэлэнэ.

Б. ЛОБСАНОВ.

Ивалгын район.



ОРОН ДОТОР ДЭЭДЭ БА ТУСХАЙ ДУНДА ҺУРАЛСАЛЫ

(Үргэлжэлэл. Эхиниинь 1-дэхи нюурта).

хүн зоной эрдэмэй болон соёлой хэм хэмжээе дээшэлүүлгэдэ, эрдэм ухаанай бар хүсэнэй ажалай хоорондохи горитой илгаануудые удаа дараалан усадхалгада, ороной бүхы наци болон арад үндэһэтэдэй аха дүүгэй хани барисаае бэхижүүлгэдэ тэрэнэй үүргые дээшэлүүлхэ хэрэгтэй. Совет дээдэ һургуулиин ажал ябуулгын демократическа гол ёһонууд саашадаа хүгжөөгдэхэ юм. Дээдэ эрдэмэй үзэл сурталай-теоретическэ, гуманитарна уг удхые баяжуулха, хүн бүхэнэй эрхэтэнэй, абари зангай һайн һайхан шэнжэ шанарые бүрилдүүлгын үндэһэ һуури болохо ниитын бодото ажал ябуулгатай тэрэнэй холбоое шангадхаха гээшэ тон шухала. Залуушуулые, бүхы ажалшадые коммунис ёһоор хүмүүжүүлгые нарижуулан һайжаруулха хэрэгтэ һуралсалай зургаануудай ехэ арга боломжонуудые бүрин гүйсэдөөр хэрэглэхэ ушартай болоно.

Дээдэ болон тусхай дунда һургуулиие шэнэдхэн хубилалгын эсэстэ тэдэниие хэрэглэлгые үндэһөөрнь һайжаруулгатай нягта холбоотойгоор мэргэжэлтэдэй кадрнуудые бэлдэлгын шэнэ шанар хангагдаха ёһотой. Тиигэжэ манай ороной эрдэм-техникын болон социальна хүгжэлтын дэбжэлтын түрүү зэргэдэ гараха ябадал лаб хангагдаха ушартай. Дээдэ һургуулиие кадрова политикын бүхы системын шухала хубинь гэжэ парти тоолодог. Арадай ажахые техническэ талаарнь һэльбэн шэнэлэлгэдэ орходоо, булюу түргэнөөр дээдэ болон тусхай дунда һуралсалай хүгжэлтэ хангаха зорилго табигдана.

эрдэм мэдэсын хэм хэмжээе үндэр шатада байлгаха ябадалые заатагүй дээдэ һургуули хангаха ёһотой гэһэн зорилго табигдана.

Дээдэ һургуули болон үйлэдбэриин нэгэдэлэй бэхижэлгэ хадаа кадрнуудые бэлдэлгын хэм хэмжээе сэгнэхэ талаар хэрэглэгшэдэй үүргые дээшэлүүлхэ ёһотой болоно.

Тэдэниие һургалгын шанарай бодото ажал ябуулгада сэхэ харагдадаг ушарые хараадаа абан, залуу мэргэжэлтэдэй аттестаци хэхэ иимэ гурим тогтооходо зохистой байна: дээдэ һургуули дүүргэхэдэнь, дээдэ эрдэмтэй болоһон тухай диплом барюулагдаха, харин эльгээгдэһэн газартаа гурбан жэл хүдэлһэнэйнь дүнгүүдээр мэргэжэлтын дүршэл шадабариин аттестат барюулагдаха. Тэрээн дотор бүхы ажал ябуулгынь үедэ тэрэнэй мэргэжэл шадабариин ургалта элирхэйлэн харуулагдаһан байха ёһотой. Тэрэшэлэн мэргэжэлтэнэй үе үе болоод лэ аттестаци хэлгын мүнөө хүсэндөө байһан дүримые гуримшуулха хэрэгтэй. Тиигэжэ тэдэниие гурбан жэл соо нэгэнһээ үсөөн бэшээр үнгэргэхэ ушартай. Ажалай шанар болон мэргэжэл шадабариие урмашуулха ябадалые һайжаруулхын тула зохихо салин хүлһэтэй, дүүргэдэг хүдэлмэриинь шэнжэ болон шанартай холбоотой мэргэжэлтын тушаалнуудай хэдэ хэдэн категори тогтоохо. Дүршэл шадабариинь аттестат хадаа зохихо тушаалда мэргэжэлтын хүдэлхэ үндэһэ баримта боложо үгэхэ ёһотой.

II. ҺУРАЛСАЛ, ҮЙЛЭДБЭРИ БОЛОН ЭРДЭМ УХААНАЙ НЭГЭДЭЛГЭ

Үйлэдбэри болон эрдэм ухаантай тэрэнэй нарин нягтаар нэгэдэлгэ, тэдэнэй хоорондын харилсаануудай шэнэ гол ёһонуудта дамжан оролго хадаа дээдэ ба тусхай дунда һуралсалые шэнэдхэн хубилгалгын шухалын шухала шэглэл ба гол арга хэрэгсэл мүн болоно. Кадрнуудые һургалга ба хүмүүжүүлгын хэм хэмжээе горитойгоор дээшэлүүлгэдэ, тэдэниие хэрэглэлгэ һайжаруулгада дээдэ һургуулинуудай, предприятинууд, организацинууд, эрдэмэй болон соёлой эмхи зургаанууд, колхозууд болон совхозуудай али алинай аша туһа болон харюусалгые горитойгоор дээшэлүүлхэ нэгэ ниитэ хэмжээнүүдые зохёон табиха ба бэелүүлхэ хэрэгтэй болоно. Тэдэнэй хоорондохи харилсаанууд шэнэ түхэл маяг хадаа хэлсээтэ уялгануудта үндэһэлһэн байха ёһотой. Тэрэ уялганууд болбол гүрэнэй, түсэбэй үндэһөөр кадрнуудые тусхай зорилготойгоор бэлдэлгэ ба бэлэдхэлыень шэнэлэлгэ хараалха, тиихэдээ энэ зорилгоор хэгдэһэн зарим гаргашануудые арадай ажахын һалбаринуудай мүнгэ зөөрөөр хүсэлдүүлхэ ушартай.

Гүрэнэй түсэбүүдэй хэмжээн дотор баталагдаһан хэлсээнүүдтэй зохилдуулагдан, дээдэ һургуулинууд хэрэгтэй тоотой кадрнуудые бэлдэхэ ба мэргэжэлынь дээшэлүүлхэ хэрэгые үндэр хэмжээндэ, тогтоогдоһон болзор соо бэелүүлхэ уялгатай, харин арадай ажахын һалбаринууд болон предприятинууд мэргэжэлтэдые бэлдэлгын гаргашануудай зарим хубиие нь бусааха, һургуули дүүргэгшэдые тааруу зүбөөр хэрэглэхэ эрхэ байдал байгуулха уялгатай. Иимэ удаан болзорой харилсаануудай үндэһөөр мэргэжэлтэдые бэлдэлгын шанарые дээшэлүүлгэдэ предприятинууд болон организацинуудай хабаадалгые эдэбхижүүлхэ хэрэгтэй болоно.

Имагтал үйлэдбэри өөрынгөө уг унгяар кадрнуудые бэлдэхэ материальна гол үндэһэ һуури, ёһотой тааруу газар болоно гэһэн баримтаһаа үндэһэ абан, һуралсалай зарим хубиие үйлэдбэри дээрэ бэелүүлхэ түрүү бодото ябуулгануудые үргэдхэхэ ушартай. Энээниие кафедрануудай филиалнуудые, эрдэм-шэнжэлгын лабораторинуудые, туршалгын участогуудые бүридэлдөө оруулдаг һуралсалай-эрдэмэй-үйлэдбэриин комплекснуудые байгуулгын аргаар туйлаха. Гол нэгэдэлнүүд, заводууд болон фабрикануудые, научна болон конструкторска эмхинүүдые, эмшэлэлгын эмхи зургаануудые, агропромышленна комплексын предприятинуудые нэгэдүүлэн, һалбариин һуралсалай түбүүдые эмхидхэхэ хүдэлмэри мүн лэ ябуулха. Энэмнай кадрнуудай гүнзэгы эрдэм мэдэсые тодорхой, бодото ажал ябуулгын эрхэ байдалда ажаллахаар тэдэниие бэлдэлгэтэй тааруулжа шадаха эгээл найдамтай эрхэ нүхэсэл болохо ёһотой.

Дээдэ һургуули үйлэдбэри хоёрой нэгэдэлые гүнзэгырүүлгэ хадаа дээдэ һургуулинууд болон предприятинуудай хоорондо кадрнуудаа үргэнөөр андалдаха бүри тааруу зохид эрхэ байдал байгуулха юм. Шэнэ техникэ болон технологи зохёон табигшад өөрынгөө үйлэдбэридэ хэрэгтэй мэргэжэлтэдые бүридүүлэн бэлдэлгэдэ хабаадаха ёһотой, харин профессорнүүд болон багшанар инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдэй мэргэжэл дээшэлүүлгэдэ, теоретическэ эрдэм мэдэсыень баяжуулгада хабаадаха ушартай. Иигэжэ һуралсалай ябуулгануудай бодото байдалтай холбоонойнь эрид хүгжэхэ найдамтай үндэһэ һуури табигдана. Багшанарай, илангаяа залуу, бодото ажалай дүй дүршэлгүй багшанарай мэргэжэлые дээшэлүүлхэ хүдэлмэриие һайжаруулхын тула шэнэ арга боломжонууд нээгдэжэ үгэнэ.

Тодорхой һалбаринууд болон предприятинуудтай, дээдэ һургуулинуудай бүри нягта холбоон хадаа эрдэм шэнжэлгэнүүдые хэхэ талаар хэлсээтэ харилсаануудые бэхижүүлхэ арга мүн лэ олгоно. Туршалга-шалгалтын хүдэлмэринүүдые ябуулха, дүүргэгдэһэн эрдэмэй шэнжэлгэнүүдые нэбтэрүүлхэ талаар дээдэ һургуулинуудай эрдэмтэдэй болон үйлэдбэриин мэргэжэлтэдэй хамтын ябуулгануудые шангадхалгада онсо анхарал хандуулагдаха ёһотой. Хамтын лаборатори, конструкторска бюро болон туршалгын үйлэдбэринүүдые байгуулха ябадалые хүгжөөхэдэ таарамжатай гэжэ мэдэрэгдэнэ.

Кадрнуудые бэлдэлгэдэ ашаглагдаһан гаргашануудые материальна үйлэдбэриин һалбаринуудай зарим тэдыгээр бусаалга хадаа дээдэ һургуулинуудай һуралсалай-эрдэмэй ажал ябуулгые шэнэдхэлгэдэ нэмэлтэ мүнгэ зөөри хабаадуулха арга олгохо байна. Иимэ мүнгэ зөөри үйлэдбэриие хүгжөөлгын жасаһаа, кадрнуудые бэлдэлгэдэ, эрдэмэй шэнжэлгэнүүдые хэлгэдэ зорюулагдаһан һалбаринуудай ба предприятинуудай мүнгэ зөөриһөө һомологдожо болохо. Энээнһээ гадна, һалбаринуудые техническэ талаарнь шэнээр зэбсэгжүүлгын ба һэльбэн шэнэлэлгын түсэбүүд дотор дээдэ һургуулинуудай материально-техническэ үндэһэ һуурииие бэхижүүлгэдэ зорюулагдаһан капитальна һомололгонуудые мүн лэ хараалха ёһотой. Һуралсалай зургаануудта кадрнуудые бэлдэлгэ үргэдхэлгые гү, али шэнэ мэргэжэлэй һуралсалые нээлгые зохихо һалбаринуудай нэгэн доро үгтэдэг капитальна һомололгонуудаар бэелүүлхэ ябадал хуулита болохо ёһотой. Зарим ушарнуудта хэлсээнэй гол ёһонуудые университет болон институтуудай эрдэм ухаанай эмхи зургаануудтай ябуулдаг хамтын ажал ябуулгада хэрэглэжэ боломоор гээшэ.

Дээдэ ба тусхай дунда һургуули болон үйлэдбэриин харилсаае һайжаруулха шухала шэглэл гэхэдэ, кадрнуудай талаар бодото хэрэглэмжые элирхэйлхэ шэнэ онол аргада шэлжэн оролго ба энээнэй үндэһөөр мэргэжэлтэдые бэлдэлгын хэмжээе албан хойрог аргаар тодорхойлхо ушарнуудые зайсуулга мүн болоно. Кадрнуудай хэрэгтэй байһые шэнжэлгэ, тэдэнэй мэргэжэлэй болон дүршэл шадабариин байгууламжые бүридүүлгэ хадаа мэргэжэлтэдэй хүдэлмэриин газарнуудта аттестаци хэхэ, хүдэлмэрилэгшэдэй ажалай уялга ба удхые эли тодоор тодорхойлхо талаар предприяти болон һуралсалай зургаануудай хамтын ажал ябуулгада үндэһэлхэ ёһотой. Тиигэжэ зарим ушарта мэдэгдэнгүй үлүү мэргэжэлтэдые бэлдэхэ ябадалые усадхалгада туһа хүргэхэ ушартай. Энээнэй үндэһөөр арадай ажахын һалбаринуудта штадуудай шэнэ бүридэлые зохёон табиха хэрэгтэй, хүтэлбэрилгын аппарадай бүхы шатануудта инженерна тушаалнуудай үлүү олон байха ушарнуудые эрид шууд усадхаха ёһотой. Үйлэдбэриие инженерно талаһаа хангалгын нормативууд, Эсэгэ ороной болон гадаадын бодото ажал ябуулгын туйлалтануудые хараадаа абан, эрдэм ухаанай нарин үндэһэ һуури дээрэ тодорхойлогдохо ёһотой. Энээнтэй хамта хэлсээнэй харилсаанууд болбол үйлэдбэриие хүтэлбэрилгын ба эмхидхэлэй, социологиин, психологиин талаар хүдэлхэ дээдэ эрдэмтэй мэргэжэлтэдые бэлдэхэ ябадалые үргэдхэлгэдэ туһа хүргэхэ ушартай.

Кадрнуудай бүридэлые нарижуулан һайжаруулха ябадалые инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдэй моральна болон материальна талаар урмашуулгые һайжаруулха хэмжээнүүдые бэелүүлгэтэй, эрдэм-техникын дэбжэлтые хурдадхалгада тэдэнэй оруулһан бодото хубитатай нягтаар холбохо хэрэгтэй. Тиихэ зуураа, инженернүүд болон технигүүдэй ажалай түлбэриин бусад хүдэлмэрилэгшэдэй салин хүлһэнтэй үндэһэ баримтатайгаар тааралданги байлга хангаха ушартай.

Энээнтэй хамта кадрнуудые бэлдэхэ захилнуудай үндэһэ баримтатай байлгын түлөө, мүн тэрэшэлэн үйлэдбэри дээрэ залуу мэргэжэлтэдые тогтонижоруулха, тэдэнэй ажалай ба ажаһуудалай һайн эрхэ байдалые байгуулха асуудалнуудые шиидхэлгын түлөө министерствэнүүд болон албан зургаануудай, предприятинууд болон организацинуудай харюусалгые дээшэлүүлхэ талаар хуули ёһоной ба захиргаанай хэмжээнүүдые зохёон найруулха хэрэгтэй болоно.

Өөрынгөө талаһаа дээдэ һуралсалай зургаанууд мэргэжэлтэдые тааруу зүбөөр хэрэглэлгэ, саг үргэлжэ дүршэл шадабариинь дээшэлүүлгэ ба ажалайнь ашаг үрые дээшэлүүлгэ тушаа анхарал оролдолгоо шангадхаха ёһотой. Тэдэнэй бодото ажал ябуулгын бүхы үедэ хүмүүжүүлэгшэдэйнгээ

III. МЭРГЭЖЭЛТЭДЫЕ БЭЛДЭЛГЫН ШАНАР ҺАЙЖАРУУЛГА — ДЭЭДЭ ҺУРГУУЛИИН ГОЛ ЗОРИЛГО

Зониие олоорнь, нэгэл адляар һургаха хэрэгһээ хүн бүхэндэ анхарал хандуулгые шангадхалгада эрид эрьелтэ хэхэ, ерээдүйн мэргэжэлтэдэй зохёохы дадал шадабариие хүгжөөхэ, тэдэнэй бэеэ даагаад һураха ябадалда түшэглэхэ, һуралсалай эдэбхитэй онол аргануудые болон түхэл янзануудые, семинарска болон практическа хэшээлнүүдые, һаналаараа андалдалгые, үйлэдбэридэ болон бодото ажабайдалда үзэгдэжэ боломоор эрхэ байдалые һанамжалан бии болгохо ябадалые үргэнөөр хэрэглэхэ гээшэ түрүүшын ээлжээнэй зорилго мүн болоно. Студентнүүдэй эрдэмэй шэнжэлгэнүүдтэ, проектнэ, конструкторско-технологическа бодото бэдэрэлгэнүүдтэ заабол хабаадалсалга хадаа тэдэнэй шүүбэрилэн үзэхэ, зохёохы бодомжые хүгжөөлгын гол аргануудай нэгэн болохо ёһотой. Һуралсалай ябасые саашадань түргэдхэн шанаржуулха болон шанарыень эрид дээшэлүүлхэ найдамтай аргануудай нэгэн хадаа тэрэниие компьютеризацилга юм.

Табигдаһан зорилгонуудые амжалтатайгаар дүүргэхын тулада заабол бэелүүлэгдэхэ ёһотой аудиторно хэшээлнүүдһээ студентнэрые сүлөөлхэ, багшанарай зүгһөө методическа туһаламжа болон хиналта эрхимээр хангаһанай ашаар бэеэ даагаад хүдэлхэ хэрэгэйнь эмхидхэл нарижуулан һайжаруулха хэрэгтэй. Бэеэ даагаад хүдэлэлгын эрхэ байдал һайжаруулхын тулада нэгэ багшада тудаһан студентнэрэй тоое зарим мэргэжэлнүүдээр үсөөн болгохо эрилтэ табигдана. Практическа, семинарска болон лабораторно хүдэлмэри 15 хүнһөө бүридэһэн бүлэгүүдтэ гол түлэб үнгэргэгдэхэ ёһотой. Хубиин һуралсалай түсэбөөр һуралгые хүгжөөхэ. Факультативна курсануудай болон шэлэн шудалдаг мэргэжэлнүүдэй тоое олошоруулха.

Эрдэм мэдэсын түлөө тэмсэлэй эрхэ байдал студентнэрэй коллективүүд соо байгуулха, залуушуулай дадал шадабариин болон бэлигэй дүүрэнээр тодорон харагдахада нүлөөлэн туһалха. Студентнэрэй һуралсалай ажал ябуулгые эдэбхижүүлхэдээ, эрдэм мэдэсэ олохо ябадалайнь мүрысэхы хэлбэриие энэ талаар хүдэлмэриингөө гол болгохо. Һуралсалай хүдэлмэриин дүнгүүдэй түлөө студентнэрэй болон һурагшадай харюусалгые дээшэлүүлхэ. Һуралсалай шанарые сэгнэлгын эрилтэ ехэтэй, зүб хараа шэглэлтэй байлгыень хангаха, студентнэрэй эрдэм мэдэсые сэгнэлгэдэ процент баримталха хараа шугам, хайша хэрэгээр. ёһын тэдысэ хандаха ябадал усадхаха.

Һурагшадай үсөөрһэнһөө багшанарай тоогой дулдыдаха ябадал болюулха. Элдэб шэглэлтэй һуралсалай дээдын эмхинүүдтэ һуралсалай ябаса эмхидхэлгын онсо илгаануудые, бии болгогдоһон һуралсалай бүлэгүүдые, студентнэрые абаха түсэбые хараадаа абан, профессорско-багшанарай коллективэй бүридэлэй ямар байхые тодоруулха хэрэгтэй. Эрхимэй эрхим диплом абаһан дүүргэгшэдтэ салин хүлһыень ехэ хэмжээтэйгээр тогтоохо.

Дээдэ һургуулида кадрнуудые бэлдэлгын системэ гуримшуулха шухала. Мэргэжэлнүүдэй номенклатурые байгуулгада албан зургаанай уйтахан хараа бодолтойгоор хандаха ябадалые дабажа, тэдэнэй юрэнхы тоое эрид үсөөрүүлхэ хэрэгтэй. Ямар нэгэ һалбарида хүдэлхөөр шэглүүлэгдэһэн, эрхим эрдэм мэдэсэтэй болон практическа тон үргэн бэлэдхэлтэй мэргэжэлтэдые хүмүүжүүлхэ хэрэгые эхилхэ. Үйлэдбэриин туһаламжаар мэргэжэлтэдые һургалгые түгэсхэлгэ, тэдэнэй мэргэжэл шадабариие дээшэлүүлгын хүгжэнги системэ — ходо хубилжа байһан бодото үйлэдбэриин эрхэ байдалда кадрнуудай дадаха, гансата мэргэжэхэ ябадал хангаха хараатай.

Дээдэ һуралсалые шэнэдхэн хубилгалгын гол шэглэлнүүдтэй тааралдуулан, һуралсалай шэнэ түсэбүүд болон программануудые хэрэглэдэг боложо, эрдэмэй, техникын болон соёлой һүүлэй туйлалтануудые, мүнөө сагай байдалай эрилтэнүүдые хараада абан, тэдэниие саг үргэлжэ шэнэлэн байха системэ гуримшуулха. Һуралсалай түсэбүүд соо һуралсалай сагай 15 процент хүрэтэр нөөсэ сагай байхаар хараалха.

Ерээдүйн үйлэдбэриин ажал ябуулгатай, тэрэнэйнь гол янза түхэлнүүдтэй тааралдуулан, мэргэжэлтэдые шадал зэргэрээ илган амяарлажа бэлдэхэ эрилтэ ажабайдал табина.

Эрдэм-шэнжэлгын зохёохы ажалда шадабаритай байһанаа харуулһан студентнэрые һуралсалай хубиин түсэбүүдээр, тэрэ тоодо түрүү предприятинуудта жэлэй турша соо хүдэлхэ гү, али һуралсалай һунаагдаһан болзортойгоор һуралгада оруулжа, эрдэмэй ехэ шэнжэлгэнүүдтэ үндэһэлдэг үйлэдбэридэ, предприяти болон организацинуудай эрдэмэй эмхинүүдтэ кадрнуудые улам һайнаар бэлдэлгые хангаха. Энэл зорилгоор очно аспирантура болон стажёр-шэнжэлэгшэдэй тоое олошоруулха. Иимэ мэргэжэлтэдые нэгэдэлнүүдэй, предприятинуудай, эмхи зургаануудай, колхоз, совхозуудай захилаар бэлдэхэ.

Гүйсэд дүүрэн, үргэн бэлэдхэлтэй мэргэжэлтэдые бэлдэлгэдэ орходоо, тэдэнэрэй үйлэдбэриин практика үнгэргэлгын асуудалнуудые шэнээр шиидхэхэ хэрэгтэй. Мэргэжэлэйнгээ шадабариие болон ажалша коллективүүд соо ябуулагдаха эмхидхэлэй, хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин нюусануудые һайнаар мэдэжэ абаха ябадалдань тэрэнэй үзүүлдэг нүлөөень эрид дээшэлүүлхэ шухала. Мэргэжэлтэдэй профессиональна болон ажалай бэлэдхэлэй түлөө министерствэнүүд, предприятинууд болон эмхи зургаануудай хүтэлбэрилэгшэдэй харюусалгые шангадхаха. Өөрынгөө һалбариин кадрнуудай бүридэлые эмхидхэхэдээ ябуулха тон шухала ажалынь энэ мүн гээд тоолохо. Үйлэдбэриин эрхим хүдэлмэрилэгшэдые студентнэрые һургаха хэрэгтэ үргэнөөр хабаадалсуулха. Һурагша бүхэнэй хүдэлмэришэнэй ямар нэгэ мэргэжэл олохо арга боломжо хангажа, технигээр, инженерээр гү, али таарамжатай ондоо тушаалда практика гарахадань туһалха, һуралсалай дүүрэхэ хаһада зарим мэргэжэл шудалагшадай үйлэдбэриин практика гаралгын болзор һунааха. Иимэ зорилгоор һалбаринуудай һуралсалай түбүүдые үргэнөөр хэрэглэхэ.

Үйлэдбэри дээрэ ажаллагшадай дундаһаа мэргэжэлтэдые бэлдэлгын, хүдэлжэ байһан залуушуулай дээдэ һургуули дүүргэхэ арга боломжо хангаһан һуралсалай системые эрид һайжаруулха хэрэгтэй. Тиигэхэ зуураа тусхай дунда һуралсалай зургаануудые дүүргэгшэдэй богони болзортойгоор һураха арга хангаха шухала. Үдэшын болон заочно отделенинүүдтэ мэргэжэлтэдые бэлдэлгын шанар һайжаруулхада нүлөөлхэ хэмжээнүүдые хараалхадаа, эндэ кадрнуудые һайнаар бэлэдхэмээр мэргэжэлнүүдые тодоруулха. Инженерно-техническэ дээдэ һургуулинуудай үдэшын болон заочно отделенинүүдтэ шэлэһэн мэргэжэлээрээ гү, али дүтэрхы мэргэжэлээр хүдэлжэ байгшадыел абаха, энэ талаар түсэб харгалангүй, шалгалтануудые тушаагшадые бултыень абаха.

Үйлэдбэри дээрэ хүдэлжэ байгшадай дундаһаа мэргэжэлтэдые бэлэдхэлгын системые үргэнөөр хэрэглэхэдээ, ажалшадай дадал шадабариие дээшэлүүлгын ба хүнэй адли тэгшэ хүгжэлтын ашаг үрэ ехэтэй арга гээд тоолохо. Ямар нэгэ мэргэжэлээр гү, али хэдэн мэргэжэлээр эрхэтэдэй нэмэри эрдэм мэдэсэ олохо арга боломжыень хангаха.

Кадрнуудай бэлэдхэлэй шанар дээшэлүүлхэ зорилгоор шэлэһэн мэргэжэлдээ дуратай байһанаа харуулһан, илангаяа бэлэдхэл һайнтай хүбүүд, басагадые шэлэхэ хэрэгтэ онсо анхарал хандуулха шухала. Залуушуулай мэргэжэлээ шэлэхэдэнь туһалха аргатай удаан болзор соо бэелүүлэгдэхэ онол аргануудые хэрэглэжэ эхилхэ, залуу зоной һонирхол ба талархал элеэр харуулха ябадал хангаһан психологическа болон педагогическа эрдэмэй онол аргануудые үргэнөөр хэрэглэхэ. Дээдэ һургуулида абалгын гуримуудые саг үргэлжэ нарижуулан һайжаруулха, эгээл эрхим зониие абадаг болохые хангаха.

Студенчествын социальна бүридэлые һайжаруулха талаар анхаралаа шангадхаха хэрэгтэй. Дээшэлүүлэгдэһэн стипендинүүдые предприятинуудай, колхозуудай зүгһөө түлэгдэдэг байхаар хүдэлмэришэ залуушуулые дээдэ һургуулинуудта һурахаар эльгээхэ хэрэгые үргэнөөр хэрэглэхэ. Арадай ажахын бүхы һалбаринуудта хоёр жэлһээ бага бэшэ саг соо хүдэлһэн түрүү хүдэлмэришэд болон колхозниггуудые, мүн Армиһаа табигдаһан сэрэгшэдые дээдэ һургуулинуудай дэргэдэхи бэлэдхэлэй отделенинүүдтэ һурахыень абадаг байха.

IV. ЭЛДЭБ ТҮХЭЛЭЙ ҺУРАЛСАЛАЙ ЗУРГААНУУДТА МЭРГЭЖЭЛТЭДЭЙ БЭЛДЭЛГЫЕ МҮНӨӨНЭЙ ЭРИЛТЫН ХЭМЖЭЭНДЭ ХҮРГЭХЭ

Мэргэжэлэй гүнзэгы бэлэдхэлтэй үзэл сурталай үндэр болбосоролтой, совет патриотизмын ба пролетарска интернационализмын талаар хүмүүжэлтэй, социалис Эсэгэ ороноо хамгаалан бодохоор бэлэн байдаг кадрнуудые дээдэ болон тусхай дунда һургуули бүрилдүүлэн һургаха зэргэтэй. Мүнөөдэрэй мэргэжэлтэд хадаа марксистско-ленинскэ сурталаар гүнзэгы бэлэдхэл абаһан, мүнөө үеын экономическа бодолтой, хүтэлбэриин болон эмхидхэлэй хүдэлмэриин дүршэлтэй, өөрынгөө ажал ябуулгын профильдо зохилдуулан, электронно-тоолон тодорхойлгын техникын онол аргануудые эдэбхитэйгээр хэрэглэжэ шададаг, юрэнхы үндэр болбосоролтой, хари хэлэ шудалһан байха ёһотой. Үүсхэлтэй ба харюусалгатай байһанаа мэдэрһэн, өөрынгөө эрдэм мэдэсые саг үргэлжэ шэнэлжэ, баяжуулжа байха хүсэлтэй, шэнэ ёһоной шиидхэбэринүүдые зоригтойгоор шэлэн, тэдэнээ ажабайдалда эдэбхитэйгээр нэбтэрүүлхэ шадабаритай байһаараа мүнөө үеын мэргэжэлтэд илгарха зэргэтэй.

Шэнэдхэн хубилалгын хараалагдаһан шэглэлнүүдһээ дулдыдан, элдэб түхэлэй һуралсалай зургаануудые хүгжөөлгын эрилтэнүүдые, мүнөө үеын эрхэ байдалда тэдэнэй ажал ябуулгын гол шэглэлнүүдые тодорхойлхо шухала.

Дээдэ болон тусхай дунда һургуулиие шэнарай талаар шэнэ хэмжээндэ гаргалга хадаа университедүүдэй ажал ябуулгые бүхы талаарнь һайжаруулха эрилтэ табина. Тэдэниие дүүргэжэ гараһан зон гээшэ арадай гэгээрэлэй хүгжэлтын шэнэ шатын бүхы һалбарида эрдэмэй түрүү туйлалтануудые нэбтэрүүлэгшэд болохо зэргэтэй. Юрэнхы эрдэмэй ба мэргэжэлэй һургуулинуудта хүдэлхөөр үндэр мэргэжэлтэй багшанарые бэлдэхэ тушаа университедүүдэй научно-педагогическа коллективүүд тусхай анхарал оролдолго гаргаха болоно. Академическэ эрдэмдэ болон һалбаринуудтань, дээдэ һургуулида, үзэл сурталай эмхи зургаануудта ба мүнөө үеын үйлэдбэридэ хүдэлмөөр марксизм-ленинизмын, байгаали шэнжэлгын асуудалнуудаар теоретическэ кадрнуудые бэлдэхэ талаар университедүүдэй үүргэнүүдые тон ехээр дээшэлүүлхэ шухала.

Университедүүдтэ ябуулагдажа байһан һуралсал гээшэ теоретическэ үндэр эрдэмые ба хамһабариин эрдэмые нэгэдүүлхэ, педагогическа, шэнжэлгын ба үйлэдбэриин ажал ябуулгые шэлэһэн хүнүүдэй һуралсалда тус тустань амяарлан хандалгые хангаха зэргэтэй. Эрдэмэй бэлшэрнүүд дээрэ оршожо байһан шэнэ шэглэлнүүдээр мэргэжэлтэдые бэлдэлгые хүгжөөхэ.

Байгаали шэнжэлгын эрдэмэй талаар тон һайн бэлэдхэлтэй кадрнуудые бүридүүлхын тула түрүү университедүүдтэ тусхай таһагуудые болон факультедүүдые нээбэл, туһатай байха. Тиигэжэ эрдэмтэдэй тон хэрэгтэй болодог, промышленна болон хүдөө ажахын үйлэдбэринүүдтэ, элүүрые хамгаалгада хүдэлдэг мэргэжэлтэдые бэлдэхэ ба мэргэжэлыень гүнзэгырүүлэн һэльбэдэг байха.

Эрдэм мэдэсын шэб шэнэ шэглэлнүүдые хараадаа абаһан, университедүүд хадаа оронойнгоо научно-теоретическэ нөөсые улам бүри бэхижүүлжэ байха, тус тус хизаар нютагуудай социально-экономическа хүгжэлтые хурдадхалгада нүлөөлжэ, эрдэмэй, соёл болбосоролой, коммунис хүмүүжүүлгын ёһотой түбүүд болохо зэргэтэй.

Эрдэм техникын дэбжэлтын хурдан түргөөр хүгжэжэ байһан ушар хадаа инженерно-техническэ һуралсалые эрид шууд шэнэдхэн хубилгахые баадхана. Техникэдэ, үйлэдбэриин технологидо ба эмхидхэлгэдэ эрид хубилалтануудые туйлаха, ажалай бүтээсые хэдэн дахин дээшэлүүлгые хангаха шадабаритай кадрнуудые хүмүүжүүлхэ хэрэг гарана. Үргэн шадабаритай мэргэжэлтэдые һургахадаа, теоретическэ үндэһыень бэхижүүлгые, инженерна болон хүтэлбэрилгын ажал ябуулгын тон һайн бэлэдхэл абалгые, үйлэдбэритэй хамжан, практическа бэлэдхэлэйнь улам һайжархые уридшалан хараалха шухала.

Техническэ зүйлнүүдые өөһэдөө зохёон байгуулха шадабаринуудыень, технико-экономическа гол шухала асуудалнуудые удаа дараалан шэнжэлхэ, аша үрэтэй шиидхэбэринүүдые оложо шадаха дүршэлыень хүгжөөхэ хэрэгтэ инженерна кадрнуудые бүрилдүүлгэдэ анхарал хандуулагдаха зэргэтэй. Техническэ зүйлнүүдые зохёон байгуулха дуратай, тиимэ шадабариия харуулһан ушарнууд инженерна мэргэжэлдэ залуушуулые шэлэн абалгын шухала эрилтэнүүдэй нэгэн болохо болоно.

СССР-эй Эдеэ хоолой программые бэелүүлгэ хадаа хүдөө ажахын дээдэ һуралсалые нарижуулан һайжаруулгатай нягта холбоотой. Хүдөө ажахын хүдэлмэриие индустрижүүлгые, үйлэдбэриин агропромышленна хамжаанда оролгые, колхозуудай болон совхозуудай ёһотой, ажахын тоосоондо оролгые хараадаа абан, ургамалай болон мал ажахынуудые эрхилэлгын түрүү һайч, мүнөө үеын технологиие шудалуулан, ерээдүйн мэргэжэлтэдые һайнаар бэлдэхэ эрилтэ табигдана. Геннэ инженери, биотехнологи болон эрдэм-техникын шэнэ бусад һалбаринуудаар, мүн баһа хүтэлбэрилгын ажал ябуулгаар кадрнуудые бэлдэлгые үргэдхэлгэдэ онсо анхарал хандуулха. Ерээдүйн мэргэжэлтэдые оршон тойрондоо дуратайгаар, байгаалиие гамтайгаар ба комплексноор хэрэглэн ашаглажа шадахаар хүмүүжүүлгэдэ горитой анхарал хандуулха.

Туршалгын ажахы бүхэниие һуралсалай-научна жэшээтэ предприяти болгохо шухала. Тэндэ түрүү технологиие ба үйлэдбэриин түрүү эмхидхэлые бодото дээрэнь бэелүүлгын оршон байдалда студентнэрэй практическа һуралсал бэелүүлэгдэхэ ёһотой. Хүдөө ажахын һуралсалай зургаануудые дүүргэжэ гарагшад мүнөөнэй хүдөө нютагуудай ажабайдалда үндэр соёл болбосоролые нэбтэрүүлхэ уялгатай.

Хүдөөдэ кадрнуудые нютагжуулгын гол шухала асуудалай тон хурса болоһые хараадаа абан, нэн түрүүн хүдөөгэй залуушуулые хүдөө ажахын мэргэжэлдэ һургахаар шэлэдэг болохо, газарта дуратай байхаар, гражданска уялгаяа үндэрөөр мэдэрдэг байхаар ерээдүйн мэргэжэлтэдые бүрилдүүлхэ.

Үйлэдбэриие хурдан түргөөр хүгжөөлгын, ажахы эрхилэлгын онол аргануудые нарижуулан һайжаруулгын эрилтэнүүд хадаа экономическа кадрнуудай һуралсалые үндэһөөрнь һайжаруулха зорилго табина. Социализмын экономическа хуули ёһонуудые һайн мэдэдэг, тэдэниие хэрэглэлгын оньһонуудые шудалһан мэргэжэлтэдые дээдэ һургуули дүүргүүлжэ гаргаха зэргэтэй. Олоһон эрдэм мэдэсээ хэрэглэн, тэдэнэр үйлэдбэриин аша үрые дээшэлүүлгын тодорхой замые хараалжа, предприятинуудай, үйлэдбэриин нэгэдэлнүүдэй ба арадай ажахын һалбаринуудай хүтэлбэрилгые нарижуулан һайжаруулха хэмжээнүүдые элирхэйлжэ шадаха байна.

Экономистнуудые бэлдэхэдээ, политико-экономическа һуралсалай үндэр хэмжээе экономикын тодорхой шэглэлэй мэдэсэнүүдтэй нягтаар холбон, техникын ба технологиин талаар үргэн мэдэсэтэй, ажахын элдэб ушарта, шиидхэбэринүүдые абалгада математическа моделированиин онол аргануудые хэрэглэжэ шададаг байхаар тэдэниие һургаха шухала. Түсэблэлгын-экономическа ба хүтэлбэрилгын зорилгонуудые бодотоор шиидхэхэ дүршэл студентнэртэ олгохо, экономическа хүдэлмэриин болбосоролтой болгохо хэрэгтэ онсо анхарал хандуулха.

Совет элүүрые хамгаалгын шанарые эрид ехээр дээшэлүүлхэ гол шухала зорилгонууд болбол медицинскэ һуралсалые һайжаруулха, мэргэжэлтэдэй теоретическэ болон практическа бэлэдхэлые эрид шууд бэхижүүлхэ эрилтэ табина. Медико-биологическа эрдэмүүдые клиническэ дисциплинэнүүдтэй нягта холбоотойгоор заадаг болохо шухала. Медицинскэ һуралсал абажа гарагшад хадаа хүнэй үбшые тодорхойлолгын ба хүнэй бэе махабадые бүхыдэнь аргалалгын мүнөөнэй онол аргануудые шудалһан байха зэргэтэй. Тон аргалалгын ба аптечнэ эмхи зургаануудтал врачнуудай, провизорнуудай бүрилдэлгын һүүлшын шатада, субординатурын ба интернатурын ашаг үрые дээшэлүүлгэдэ шухала анхарал хандуулха.

Сэдьхэл бодолой ба гражданска үндэр мэдэрэлтэйгээр, хүниие хайрлаха эльгэ нимгэтэйгээр медицинскэ хүдэлмэрилэгшэдые хүмүүжүүлгэ хадаа гол зорилгонуудай нэгэн болоно. Медицинскэ эмхи зургаануудта доодо болон дунда шатын тушаалнуудта хоёр жэлэй туршада хүдэлһэн хүнүүдые, мүн баһа запаста гараһан сэрэгэй алба хаагшадые медицинскэ дээдэ һургуулинуудта абадаг болохо.

Һургуулиин реформотой зохилдуулагдан, эхилһэн педагогическа дээдэ һуралсалай хубилалта хадаа багшанарай кадрнуудые алишье талаарнь һайнаар бэлдэлгэдэ шэглүүлэгдэнхэй. Тэдэ багшанар ургажа ябаа үетэнэй һуралсалые болон хүмүүжэлые, бэеэ даагаад ажаллаха ябадалда тэдэнэй бэлэдхэлые шэнэ хэмжээндэ гаргаха зэргэтэй. Дунда һуралсалай зургаануудтай, һургуулида ороодүй үхибүүдые хүмүүжүүлгын эмхи зургаануудтай университедүүдэй болон педагогическа институдай харилсаа холбооե хүсэтэй болгохо шухала. Ерээдүйн багшанарые педагогическа түрүү дүй дүршэлөөр зэбсэгжүүлхэ. ёһо дүүргэһэн, албан хойрог ябадалда, хүүгэдые һургалгада ба хүмүүжүүлгэдэ хэтэдээ тогтонижоһон түхэл маягуудта эбсэшэгүй байдагаар хүмүүжүүлхэ.

Юрэнхы эрдэмэй һургуулинуудта, техническэ мэргэжэлэй училищинуудта, һургуулида ороодүй үхибүүдые хүмүүжүүлгын ба һургуулиһаа гадуур хүмүүжүүлгын эмхи зургаануудта багшанарые болон хүмүүжүүлэгшэдые хэрэглэлгын улам бүри ургажа байдаг эрилтэнүүдые гүйсэдөөр хангаха хэрэгтэй. Гэгээрэлэй бүхы һалбаринуудые имагтал дээдэ эрдэмтэй багшануудаар ба хүмүүжүүлэгшэдээр хангаха эрхэ байдалые байгуулха. Һургуулида ороодүй хүүгэдые хүмүүжүүлгын эмхи зургаануудта хари хэлэ мэдэдэг багшанар-хүмүүжүүлэгшэдые бэлдэлгые үүсхэхэ.

Үзэл сурталай ба моральна талаараа сэхэ сэбэр, эрилтэ ехэтэй аад, һайн һайхан сэдьхэлтэй, үхибүүдтэ дуратай байха ушар багшын мэргэжэлэй түхэл шарайн тон шухала шэнжэ шанар болохо зэргэтэй. Хүүгэдтэй хүдэлхэ дуратай, тэдэнтэй хүдэлжэ, дүршэл олоһон хүнүүдые тон лэ һургуулиин педагогическа советүүдэй ба ажалай коллективүүдэй зууршалгаар, мүн запаста гараһан сэрэгэй алба хаагшадые багшанарай институудта абадаг болохо.

Соёлой болон искусствын дээдэ һургуулинуудай ажал ябуулгые нарижуулан һайжаруулгые совет хүнэй оюун бодолой ба гоё һайханай улам бүри ургажа байһан эрилтые хангалгада зорюулха. Уран һайханай зохёохы ажалай үндэр үүргые, шэнэ хүниие хүмүүжүүлгэдэ тэрэнэй гол үүргэ дүүргэдэг байһые гүнзэгыгөөр ойлгодог, мүнөө үеын бодото байдалай гол шухала асуудалнуудай искусстваада ямараар харуулагдаһан ангиин ба партийна эрилтын талаар хаража шададаг, коммунис үзэл бодолые баталан бэхижүүлдэг шадабаринуудые мэргэжэлэйнгээ шадабаринуудтай хамта тус дээдэ һургуулинуудые дүүргэжэ гарагшад оложо ябадагаараа илгарха зэргэтэй. Зохёохы ажалтай залуушуулые үзэл сурталай-политическэ болон сэдьхэл бодолой һайн һайхан шанартайгаар хүмүүжүүлгые уран шадабарида һургалгатай нягта холбоотойгоор ябуулжа шадаха багшанарые литературын болон искусствын ажал ябуулагшадай дундаһаа шэлэлгые һайжаруулха шухала.

Соёл гэгээрэлэй эмхи [...]гаануудта хүдэлхэ мэр[...]тэдые бэлдэлгын шанарые [...]шэлүүлхэ, арадай уран [...]лэй хүдэлмэриие ба хүн [...] амаралтые һайнаар үн[...]дэг, эмхидхэдэг кадрнуу[...] тэдэниие хангаха хэрэгтэ[...]лоно.

Мэргэжэл олгодог һур[...]лай хүдэлмэриин тусхай[...]да һургуулинуудай [...] улам бүри һайжаруулха [...]тэй. Дунда шатын мэргэ[...] кадрнуудаар арадай а[...] эрилтые гүйсэдөөр ха[...] болохо. Промышленнос[...] транспортда, хэлхээ холбо[...] хүдөө ажахыда ажалай [...] коллективүүдэй хүтэлбэ[...]шэд боложо шадаха, үйл[...]риин доодо шатын звено[...]та техническэ дэбжэлты[...] дорхой зорилгонуудые [...] хэхэ шадабаритай, техно[...]ческа үндэр болбосо[...] шэнэ түхеэрэлгые нэбт[...]гые хангамаар техни[...] бэлдэдэг болохо. Худ[...] наймаан, гэр байрын а[...] ажаһуудалай эрилтые х[...]гын албан гэхэ мэтын т[...]хала һалбаринуудай худ[...]риин шанарые дээшэлүү[...]даа тусхай дунда эрд[...] кадрнуудһаа ехэнхидээ [...]дадаг.

Кадрнууд тушаа б[...] эрилтэнүүдэй үндэһөөр, х[...] басагадай эрдэмэй хэм[...] үйлэдбэриин орёо онь[...]раадаа абан, мэргэжэ[...] бэлэдхэлые тус тустань [...] дорхойлон ябуулха, Мүн [...] техникые ба тусхай орё[...]нологическа хэрэгсэлн[...] тааруулан табихын, аша[...] тула тусхай дунда эрд[...] кадрнуудые бэлдэхэ ябо[...] үргэдхэхэ. Һуралсалай [...] болзор соо, материаль[...]хид хангалтатайгаар түрү[...]дэлмэришэдэй дундаһаа [...]гадирнуудые ба мастери[...] бэлдэхэ талаар техни[...]тэ таһагуудые нээгээ һа[...]хисотой гэжэ һанагдан[...]хай дунда һургуули ду[...] гарагшадай дундаһаа [...] һургуулинуудта кадрн[...] түргөөр бэлдэдэг ябо[...] үргэдхэхэ.

V. ҮЗЭЛ СУРТАЛАЙ ТАЛААР БОЛБОСОРОНГИ[...] НИИТЭ ЭДЭБХИТЭЙ МЭРГЭЖЭЛТЭДЫЕ ХҮМҮҮЖ[...]

Экономическа болон социальна дэбжэлтые хурдадхалгын зорилгонуудые бэелүүлхэ хэрэгтэ адли тэгшэ, эрхим хүгжэлтэтэй, ниитэ ехэ эдэбхитэй мэргэжэлтые хүмүүжүүлгын, дээдэ болон тусхай дунда эрдэмэй һургуулиин үзэл сурталай-хүмүүжүүлгын хүдэлмэриие эдэбхижүүлгын удха шанар эрид дээшэлнэ.

Профессорско - багшанарай коллективүүд, һуралсалай зургаануудай партийна, комсомолой, профсоюзай организацинууд студенческэ болон һуража байһан бусад залуушуулые үзэл сурталай-политическэ, ажалай болон сэдьхэл бодолой талаар хүмүүжүүлгые, ерээдүйн мэргэжэлтэдэй эрхэтэн болон болбосорхо хэрэгые саашадаа улам һайжаруулха, шангадхаха зорилготой. Кадрнуудые бэлдэлгын бодото асуудалнуудһаа, ниитын хүгжэлтын зорилгонуудһаа хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин таһаржа байһаниие саг дары дабан усадхаха хэрэгтэй. Студентнэрэй дунда ябуулагдадаг үзэл сурталай хүдэлмэридэ партийна, совет болон ажахын хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэдые хабаадалсуулха ябадалые улам эдэбхижүүлхэ.

Совет мэргэжэлтын эрдэм ухаанай хараа бодолой болбосорон хүгжэлгын бата үндэһэн болохо марксизм-ленинизмые заалгын үзэл сурталай-теоретическэ, методическа хэм хэмжээе эрид дээшэлүүлхэ зорилго табигдана. Бүхы хубинуудайнгаа таһаршагүй холбоон соо нэгэн бүхэли һургаал болохо революционно теориие зааха ябадал һайжаруулха зорилгоор элдэб хэлбэритэй дээдэ һургуулинуудта нэгэн адли ниитын эрдэмэй һуралсалай программануудые зохёохо, шэнэ номуудые гаргаха, марксизм-ленинизмээр гүрэнэй шалгалта барюулдаг болохо.

Ниитын эрдэм заалгада ушардаг байһан гүнзэгы удхагүйгөөр шашаха, хии хооһоор сэсэрхэхэ ябадалые болон догматизмые үгы хэжэ, ажабайдалда боложо байһан хубилалтануудта һонороор хандаха шухала. Лекцинүүдэй шанар эрид һайжаруулжа, теориин гол шухала асуудалнуудые, ниитын хүгжэлтын бодото байдалһаа үндэһэтэй зорилгонуудые, КПСС-эй дотоодын болон гадаадын политикын асуудалнуудые тэдээн соогоо харуулха хэрэгтэй. Семинарска хэшээлнүүдэй саг ехэ болгохо, студентнэртэй ябуулагдадаг хубиин хүдэлмэри һайжаруулха, К. Маркс, Ф. Энгельс, В. И. Ленинэй хүдэлмэринүүдые болон КПСС-эй документнүүдые тон һайнаар, гүнзэгыгөөр шудалха дадал шадабари болон эрмэлзэл студентнэртэ олгохые оролдодог.

Дээдэ һургуулиин болон тэрэниие дүүргэгшэдэй үйлэдбэриин ерээдүйн ажал ябуулгын онсо илгаанууд болон хэлбэриие хараадаа абалга хадаа ниитын эрдэм заалгын ашаг үрые дээшэлүүлгын нөөсэ нэгэ арга боломжонь мүн. Ниитын эрдэм шудалагшад бэшэ кафедрануудай багшанартай хамта һуралсалай юрэнхы ябасын үзэл бодолой талаар залан шууд байлгые хангажа, диалектико-материалистическэ онол аргые мэргэжэлэйнгээ, ниитын ажал ябуулгада зохёохы янзаар хэрэглэхэ дадал шадабари[...]дентнэртэ олгохо, полит[...]һэримжэтэй, манда харш[...] сурталда эбсэшэгүйгөөр [...]даг байхаар хүмүүжүүлх[...]той. Эсэгэ оронойнгоо, д[...] соёлой, түүхын болон те[...] асуудалнуудые шудалха [...] үргэн арга боломжон[...] студентнэртэ олгохо.

Ниитын хүгжэлтын мүн[...]гай шухала асуудалнууд[...]далха талаар социально[...]мическа эрдэмэй кафед[...]дай багшанарай эдэбхи[...]шадань нилээн дээшэлүү[...]рилго табигдана. Партиин [...] съезд дээрэ хэгдэһэн КП[...] ЦК-гай Политическэ эл[...] соо, КПСС-эй Программ[...]нэ найруулга соо тоби[...] шухалын шухала асууд[...]дые шэнжэлгэдэ тэдэнэр[...]сэ шадалые шэглүүлхэдэ[...]жэлгэнүүдэй дүн болон[...]мэй талаар бата найд[...] социально-экономическа [...]шалһан багсаамжалалган[...] нютагай болон ниитэ [...] органуудта үгэхэ ёһото[...]

Ниитын эрдэмэй багша[...] хүмүүжүүлхэ, шэлэн оло[...] хубаарилан табиха хэрэ[...]тийна комитедүүдэй [...] дээшэлүүлхэ. Тэдэнэрэй [...]жэл шадабариие дээшэл[...] талаар хүдэлмэри ябуул[...] теоретическэ эрдэм мэд[...] дээшэлхэ ябадалай бодо[...] дүршэлөөр нэмэритэхын[...]лада партийна, гүрэнэй [...] ажахын органуудта ста[...]кодо эльгээхэ, ажалша ко[...]тивүүдэй болон партийн[...] организацинуудай ажал[...]гатай үргэнөөр танилсуул[...]

Хүмүүжүүлгын ажал яб[...] бүхы онол аргануудые б[...] янза түхэлнүүдые урдан[...] ашаг үрэ ехэтэйгээр хэр[...] удхадань харшаар юумэн[...]гой талада үлүү ехэ ан[...] хандуулха ябадал бол[...] Ерээдүйн мэргэжэлтын [...] тэдэ хубиин ёһоор х[...] хэрэгые—хүмүүжүүлгын [...]мэриин голдо табиха. К[...]тивэй гэшүүн бүхэнэй [...]салда һанал бодолдо, з[...]рида, бэеэ абажа ябал[...] тэрэнэй коммунис мор[...] ёһо гуримуудые наринаа[...]хиха ябадалдань, ажаба[...] совет ёһо заншалнуудта [...] юумэндэ эбсэшэгүйгөөр [...]даг байхадань студенческ[...]лэгэй үзүүлдэг нүлөө[...] үрэтэй болгохо.

Студентнэрэй болон һур[...]дай ниитын хүдэлмэридэ [...]даг хайша хэрэгээр хандах[...]лон үлүү гарамаар эмх[...]дэнь анхарха ябадал эрид[...]даар усадхаха. Студен[...] отрядуудай хүдэлөөнэй е[...]ха шанартай байһаниие [...]да абан, тэдэнэрэй хүмүү[...]хы нүлөөень дээшэлүүлх[...]зо орошо тухай бодохо [...] бусад муу юумэ хэхэ я[...] зайсуулха талаар хэмж[...]дые абаха.

Студентнэрэй эрдэм шэ[...]гын ажал ябуулга эмхид[...]дээ, мэдээжэ эрдэмтэдтэй [...]та мүнөө сагай шухала асу[...]нуудые шиидхэлгэдэ хаб[...]жа, эрхэтэнэй ямараар [...] абажа ябаха тухай ойл[...] абахаһаа гадна шэлэжэ о[...] хэрэгтээ зохёохы ёһоор, [...]гээ сухарилтагүйгөөр х[...]гын һургуули гарана. Сту[...]нэрэй эрдэм шэнжэлгын х[...]мэринүүдэй шалгалтану[...] үнгэргэлгые нарижуулан [...]жаруулха.

(Түгэсхэлынь 3-дахи нюурт[...])

…ЭДХЭН ХУБИЛГАЛГЫН ГОЛ ШЭГЛЭЛНҮҮД

нуудые шанжэлһэнэй үндэһэн дээрэ дээдэ һуралсалай бүхэсоюзна Соведтэ, дээдэ һургуулинуудай болон факультедүүдэй Соведүүдтэ дээдэ һургуулиин комсомолой һуралсалай болон хүмүүжүүлгын асуудалнуудаар шухала асуудалнуудые табиха эрхыень улам дүүрэнээр хэрэглэхэ. Мэргэжэлээ зохёохы ёһоор шудалалгын, һуралсалай ябажа байхада хүмүүжүүлгэ һайжаруулгын асуудалнууд һуралсалай зургаануудай комсомолой организацинуудай болон студентнэрэй өөһэдыгөө хүтэлбэрилгын органуудай онсо анхарал доро байха ёһотой.

Хүнэй адли тэгшээр хүгжэлтэдэ нүлөөлмөөр, студентнэрэй дунда элүүр энхэ, үндэр соёл болбосоролтой, архидалгагүй байдал хангамаар сүлөө саг эмхидхэхэ, үнгэргэхэ гээшэ студентнэрэй коллективүүдэй саг үргэлжэ анхаржа байха хэрэг юм. Бэе махабадаар хүсэн түгэс, зохёохы эдэбхитэй мэргэжэлтэдые хүмүүжүүлэн гаргаха хэрэг һайнаар эмхидхэхын тулада физкультурно-олонитын, оборонно-спортивна хүдэлмэри эдэбхижүүлхэ талаар бүтэмжэтэй хэмжээнүүдые абаха. Энэ зорилгоор предприятинуудай болон албан зургаануудай соёлой-спортивна баазануудые үргэнөөр хэрэглэхэ.

…ҺУРГУУЛИИН ЭРДЭМ УХААЕ БҮХЫ …Р ХҮГЖӨӨЛГЭ — МЭРГЭЖЭЛТЭДЫЕ …Е ҺАЙЖАРУУЛХА ҮНДЭҺЭ ҺУУРИ, …ДЭБЖЭЛТЫЕ ХУРДАДХАХА ШУХАЛА НӨӨСЭ МҮН

хүтэлбэрилэлгые автомат аргаар бэелүүлдэг болохо, программна хэрэгсэлнүүдые ухаалха талаар тусхай эмхинүүдые байгуулха.

Министерствэнүүд болон зургаанууд опытно-туршалгын бааза хүгжөөхэдэнь, дээдэ һургуулинуудта туһаламжа ехээр үзүүлхэ, хэдэн предприятинуудаа тэдээндэ дамжуулан үгэхэ, түрүүн туршажа үзэгдэхэ шэнэ техникэ үсөөнөөр бүтээлгэдэ, мүн түрүү технологи зохёон тааруулгада өөрынгөө предприятинуудые хабаадуулха зэргэтэй.

Предприятинууд болон эмхи зургаануудтай ажахын договор баталжа, дээдэ һургуулинуудай хэдэн эрдэм-шэнжэлэлгын болон опытно-конструкторска хүдэлмэри эмхидхэхэ хэрэг һайжаруулха, тэдэнэй ашаг үрэ дээшэлүүлхэ шухала. Дээдэ һургуулинуудые хүтэлбэрилдэг зургаанууд болон һалбаринуудай министерствэнүүдэй хоорондо, тэрэшэлэн дээдэ һургуулинууд болон үйлэдбэриин нэгэдэлнүүд ба предприятинуудай хоорондо удаан болзоорой комплексно договорнуудые баталһанай үндэһөөр ехэ хэмжээнэй социально-экономическа болон эрдэм-техникын асуудалнуудые шиидхэхын тулада ажахын договороор хэгдэдэг хүдэлмэринүүдые хүгжөөхэ.

Дээдэ һургуулинуудай шэнжэлжэ дүүргэһэн зүйлнүүдые нэбтэрүүлгые түргэдхэхын тулада тэдэниие кадрнуудаар хангадаг болохо, харин тиихын тулада мэргэжэлтэдые зорюута бэлдэхэ, тэрэшэлэн предприятинуудай хүдэлмэрилэгшэдэй бэлэдхэлые шэнэлхэ хэрэгтэй.

Бэдэрэлгын болон фундаментальна шэнжэлгэнүүдые үргэдхэхын, туршалга-үйлэдбэриин баазые хүгжөөн шэнэлхын тулада научно-шэнжэлэлгын хүдэлмэри дүүргэхэ тухай ажахын договорнуудтаа тэдэнэй смөтнэ үнэ сэнгэй 20 процентыень нөөсэлхэ түсэблэн хараалхыень дээдэ һургуулинуудта зүбшөөхэ.

Дээдэ һургуулинуудай эрдэмтэд болон мэргэжэлтэдһээ, һалбаринуудай эрдэм-шэнжэлэлгын болон проектнэ организацинуудай, предприятинуудай эрдэмтэд болон мэргэжэлтэдһээ саг зуурын коллективүүдые байгуулжа, эгээл ашаг үрэ ехэтэй шэнэ зүйлнүүдые конструкторска талаар туршан һайжаруулжа дүүргээд нэбтэрүүлхэ хэрэг нилээд үргэдхэхэ шухала.

Дээдэ һургуулида хэгдэдэг эрдэм-шэнжэлэлгын болон туршалгын-конструкторска хүдэлмэриин материально-техническэ хангалгые эрид ехээр һайжаруулха, «Наука болон научна хангалга» гэһэн һалбарида хангалгын талаар тогтоогдоһон гуримые тэдээндэ хабаадуулха шухала.

Эрдэм-техникын дэбжэлтые хурдадхалгын түлөө эрхэтэнэй үндэр харюусалга болон шанга эрилтын оршон байдал дээдэ һургуулинуудай научна коллективүүдтэ байгуулха хэрэгтэй.

…НАУЧНО-БАГШАНАРАЙ КАДРНУУДАЙ …АРАЙНЬ ТАЛААР ҺАЙЖАРУУЛГА — …ОЛОН НАУЧНА ШЭНЖЭЛГЭНҮҮДЫЕ …ИДХЭХЫ НҮХЭСЭЛ МҮН

…даа дээдэ һургуулинуудай научно-багшанарай кадрнуудые эрдэм-техникын дэбжэлтые хурдадхалгын түлөө тэмсэлэй түрүү зэргэнүүдтэ гаргажа байна. Профессорско-багшанарай бүридэлые нилээд һайжаруулха, залуу эрдэмтэ-багша хүдэлмэрилэгшэдэй зохёохы оюун бэлиг болон шадабариень дэлбэлэн гаргаха һайн эрхэ нүхэсэл байгуулагдаха ёһотой.

Гол түлэб ажалһаань болюулжа, аспирантурада һургажа, эрдэмэй кандидадуудые бэлэдхэлгэ үргэдхэхэ. Эрдэм ухаа ехээр хэрэгсэдэг үйлэдбэриин хэрэглэмжэнүүдэй улам ехэ боложо байһые хараадаа абан, эрдэмтэдые бэлэдхэлгын хэмжээе ехэдхэхэ шухала. Бэлигтэй бэрхэ залуушуулые аспирантурада шэлэн абаха хэрэг һайжаруулха, түбхын түрүүндэ шэлэһэн научна шэглэлээрээ хүдэлһэн дүй дүршэлтэй мэргэжэлтэдые аспирантурада абадаг болохо. Аспирантнуудай научна болон үзэл сурталай талаар бэлэдхэлгын хэмжээе нилээд дээшэлүүлхэ. Наука болон техникын түрүү гол шэглэлнүүдээр диссертацинуудай темэнүүдые һунган абаха. Стажер-багша болон стажер-шэнжэлэгшэ гэһэн тушаалнуудта хүдэлгэжэ, залуу мэргэжэлтэдые бэеэ даагаад научно-багшын ажал ябуулга эрхилхэ хэрэгтэнь улам һайнаар, олоор бэлэдхэдэг болохо. Целевой аспирантурада хүнүүдые шэлэн олохо, абаха гурим шэнээр хаража үзэхэ. Аспирантнуудай стипенди дээшэлүүлхэ, тэдэнэй гэр байрын болон ажаһуудалай эрхэ байдал тушаа оролдолго ехээр гаргадаг болохо.

Гол дээдэ һургуулинууд, академическэ болон һалбаринуудай научна эмхи зургаануудай дэргэдэ докторантура байгуулха шухала гэжэ мэдэрхэ. Зохёохы талаар амжалта туйлаһан, һунгажа абаһан темээрээ научна хүдэлмэринүүдые бэшэжэ хэблүүлһэн эрдэмэй кандидадуудые тэндэ эльгээхэ.

Багшанарай теоретическэ болон практическа талаар бэлэдхэл шэнэлэлгые тааралдуулһанай үндэһөөр багшанарай мэргэжэл дээшэлүүлхэ хэрэг эмхидхэлгые нилээд һайжаруулха, ашаг үрыень дээшэлүүлхэ шухала. Арадай ажахын һалбаринуудта ошожо, тэндэхи мэргэжэлнүүдээр тушаал эзэлэн, багшанар удаан сагта (1—2 жэл соо) стажировко гарадаг болохо, үйлэдбэриин зорилгонуудые шиидхэлгэдэ тэдэниие сэхэ хабаадуулдаг болохо гэжэ хараалха.

Багшанарай политическэ һуралсалда, марксистско-ленинскэ теориин, КПСС-эй политикын шухала асуудалнуудые шудалха хэрэгтэнь ехэ анхарал хандуулдаг болохо, методологическа семинарнуудай хүдэлмэри эдэбхижүүлхэ.

Эрдэмэй зэргэнүүдые болон эрдэмэй зиндаануудые олгохо мүнөө байгаа гурим нарижуулан һайжаруулха.

Научно-багшанар хүдэлмэрилэгшэдые конкурсоор һунгаха гурим бии болгохо, тэдэнэй багшын болон научна мэргэжэлэйнь хэмжээндэ, үзэл сурталай болон абари зангайнь талаар, мүн мэргэжэлтэдые бэлэдхэхэ болон хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ ямар бодото оруулалта хэдэгтэнь ехэ эрилтэ табидаг болохо. Дээдэ һургуулинуудай хүтэлбэрилэгшэд түс хүниие багшын тушаалда конкурсоор һунгахын урда тээ хэрэгтэй болсо һаань, жэлэй туршалгын болзор тогтоохо эрхэтэй гэжэ тоолохо. Үүсхэл эдэбхиин болон зохёохы ёһоной, шанга журамай, бэедээ шанга эрилтэтэйгээр, шууд сэхээр хандалгын, мүн хуушаржа хэрэгээ болиһон ёһо баримталха, танил талын эрхээр дэмжэхэ болон бусад муу ябадалнуудтай тэмсэлгын оршон байдал научно-багшанарай коллективүүдтэ тогтоон батадхаха.

Сибириин, Хойто зүгэй болон Алас-Дурна зүгэй шэнэ дээдэ һургуулинуудые үндэр мэргэжэлтэй багшын кадрнуудаар ойрын жэлнүүдтэ хангаха хэрэгтэй. Гол профессорско-багшын коллективүүд эдэ һургуулинуудта али бүхы туһаламжа үзүүлхэ, тэрэ тоодо һуралсал-хүмүүжүүлгын хүдэлмэри һайжаруулгада, мүн научна шэнжэлэлгэнүүдые эмхидхэлгэдэ сэхэ хабаадахын тулада дүршэл ехэтэй научно-багшанарай хүдэлмэрилэгшэдые тэдэ дээдэ һургуулинуудта командировкоор эльгээдэг байха ёһотой.

Арадай ажахын томо мэргэжэлтэд болон научна институдуудай хүдэлмэрилэгшэдые багшын ажалда үргэнөөр хабаадуулха эрхэ байдал бии болгохо. Кадрнуудые бэлэдхэлгэдэ болон тэдэнэй мэргэжэл дээшэлүүлгэдэ улам эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг байхаар урмашуулагдан, тэдэнэй хүдэлмэриин түлөөһэн тогтоогдохо ёһотой. Юрэнхы эрдэмэй кафедрануудые университет дүүргэһэн мэргэжэлтэдээр бэхижүүлхэ.

Профессорско-багшанарай тушаалнуудай номенклатурые һуралсалай хүдэлмэриин мүнөөнэй эрилтэнүүдтэй тааралдуулан тогтоохо. Дээдэ һургуулинуудай хүдэлмэрилэгшэдэй салин хүлһэ дээшэлүүлхэ, багшын ажалые материальна талаар урмашуулгые шангадхаха. Дээдэ һургуулинуудай профессорнүүд болон доцентнүүдэй пенсиинь дээшэлүүлхэ хэмжээнүүдые бэелүүлхэ. Профессорско-багшанарай кадрнуудай ажалай болон ажаһуудалай эрхэ байдал һайжаруулха, тэдэнэй медицинскэ болон санаторно-курортно хангалгые һайжаруулха хэрэгтэ саг үргэлжын анхарал хандуулха. «Союзна республикын дээдэ һургуулиин габьяата хүдэлмэрилэгшэ» гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэ бии болгохо хэрэгтэй.

VIII. МЭРГЭЖЭЛТЭДЭЙ ШАДАБАРИ ДЭЭШЭЛҮҮЛХЭ, ТЭДЭНЭРЭЙ БЭЛЭДХЭЛЫЕ ШЭНЭЛХЭ ХЭРЭГТЭ ДЭЭДЭ ҺУРГУУЛИИН ҮҮРГЭ ЕХЭДХЭЛГЭ

Мүнөөнэй эрдэм-техникын хубисхалай эрхэ байдалда, научна эрдэм мэдэсэ, техникэ болон технологиин түргэнөөр хуушаржа, ходо шэнэлэгдэдэг болоһон үедэ дээдэ һургуулиин һүүлээрхи үедэ мэргэжэлтэдые бүгэдыень дахин һургаха зорилго түрүүшын зэргэдэ бодото байдалаар дэбжүүлэгдэнэ. Кадрнуудай бэлэдхэлые шэнэлхэ, мэргэжэлэй талаар тэдэнэй ургалта хангаха гүрэнэй нэгэн ниитэ шэнэ гурим байгуулха хэрэгтэй. Үе-үе болоод лэ (харин бодото дээрээ зарим нэгэн ушарта) кадрнуудай мэргэжэл дээшэлүүлдэг гурим орон доторнай тогтонхой гээшэ. Тиин энэ гуримһаа тэдэнэрэй эрдэм мэдэсые түргэнөөр, таһалгаряагүйгөөр нэмэн шэнэлжэ байха гуримда орохо хэрэгтэй. Ямар дүрим заатагүй гүйсэдхэгдэдэг болохо ёһотойб гэхэдэ, хүдэлмэрилэгшэ бүхэн үдэрэй, долоон хоногой, һарын болон жэлэй туршада өөрынгөө сагай зарим хубиень мэргэжэлээ дээшэлүүлхэ, эрдэм ухаан болон техникын, соёл культура болон түрүү дүй дүршэлэй мүнөө үеын туйлалтануудые шудалха хэрэгтэ зорюулдаг болохо ёһотой.

Энэ зорилгоор нэгэдэлнүүдтэ, эмхи зургаануудта, предприятинуудта, бүхы эмхинүүдтэ мэргэжэлтэдые таһалгаряагүйгөөр һургаха саг үргэлжэ байдаг элдэб түхэлэй зүйлнүүдые бии болгохо хэрэгтэй. Тиин энэ хадаа али бүхы ажалша коллективэй ашаг үрэтэй ажал ябуулгые хангаха тон шухала эрхэ нүхэсэл гэжэ харагдаха зэргэтэй. Энээнтэй хамта мэргэжэлтэ бүхэн табан жэл соо нэгэ дахинһаа үсөөн бэшээр тусхай һургуулинуудта өөрынгөө мэргэжэл эрид ехээр шэнэлдэг болохо, тиихэдээ гол түлэб гурбан һара хүрэтэр ажалһаа сүлөөлэгдэдэг байха ёһотой. Тэрээнһээ гадна, үйлэдбэридэ хэрэгтэй болохо зэргээрнь мэргэжэлтэд болон хүтэлбэрилхы кадрнуудай бэлэдхэлые шэнэлжэ байха зэргэтэй.

Кадрнуудай элдэб олон эрилтэ хэрэглэмжэнүүдые — бэеэ даагаад һуралсаха, тодорхой асуудалнуудаар зүбшэл абахаһаа эхилээд зэргэ мэргэжэлнүүдые олохо хүрэтэр хэрэглэмжыень хангахын тулада мүнөө үеын эрилтэнүүдтэй тааралдуулан, тусхай хэмжээгээр гүрэнэй һургуулинуудые, тэрэ тоодо һалбаринуудай, һалбаринууд хоорондын болон тусхай нютагуудтахи һургуулинуудые хүгжөөн гуримшуулха хэрэгтэй. Мэргэжэл дээшэлүүлхэ һуралсалай түбүүд болон һургуулинуудые, факультедүүд болон институдуудые арадай ажахын һалбаринуудта бии болгохо тон шухала болоод байна. һалбари бүхэнэй хүдэлмэрилэгшэдэй эрдэм мэдэсые шэнэлхэ талаар олон талатай бүхы хүдэлмэриие тааралдуулан эмхидхэхын тулада мэргэжэл дээшэлүүлхэ гол институт байгуулагдаха зэргэтэй. Тэдэнэр өөрынгөө ажал ябуулга эрхилхэтэеэ хамта научно-техническэ мэдээсэлэй албанай хүдэлмэри хангаха зэргэтэй.

Дээдэ һургуулиин үүргэ дээшэлүүлхэ, мэргэжэлтэдэй бэлэдхэлые шэнэлхэ хэрэгтэ тэрэнэй научно-багшанарай кадрнуудые улам ехээр ашаглаха гээшэ ниитэ гүрэнэй удха шанартай зорилго болоно. Министерствэнүүд болон зургаануудтай хамжажа, эрдэм ухаан болон техникын гол түлэб шэнэ шэглэлнүүдээр мэргэжэл дээшэлүүлхэ, мэргэжэлтэдэй бэлэдхэлые шэнэлхэ һалбаринууд хоорондын болон тус тус һалбаринуудай һуралсалай түбүүдые, институдууд болон факультедүүдые дээдэ һургуулинуудай дэргэдэ байгуулха. Тусхай программаар эрдэм мэдэсэ олохо, компьютерна техникэ шудалан, дүршэл шадабари олохо, гадаадын хэлэнүүдые үзэхэ гэхэ мэтэ хүсэлэнтэй эрхэтэдые һургаха курсануудые ажахын тоосооной гуримаар дээдэ һургуулинуудта эмхидхэдэг болохо. Мэргэжэлээ бэеэ даагаад дээшэлүүлдэг кадрнуудтай хэгдэхэ хүдэлмэриие гуримшуулхын тулада тусхай албануудые (отделенинүүдые) дээдэ һургуулинуудта эмхидхэхэ, энэнь консультаци үгэхэ, мүн тэдэнэй эрдэм мэдэсын хэмжээень хинаха зэргэтэй.

СССР-эй Минвузай зүгһөө мэргэжэл таһалгаряагүйгөөр дээшэлүүлхэ бүхы гуримые эмхидхэлэй-методическа талаар хүтэлбэрилгые болон гүрэнэй хиналтые шангадхаха шухала. Энэ ажал һуралсалай удхын талааршье, мүн энэ түхэлэй һургуулинуудые хүгжөөхэ, ямаршье зургаанда хабаададаг һаань, илгаагүй тэдэнэй ажал ябуулгые тааралдуулха талааршье хэгдэхэ ёһотой.

Кадрнуудай өөрын харюусалга болон мэргэжэлээ дээшэлүүлхэ эрмэлзэлыень ехэ болгохо шухала. Тэдэнэй аттестациин, мэргэжэлтэдэй хүдэлмэрэрээ ургалта ба тэдэнэй салин хүлһэнэй хэмжээе тоолго мэргэжэлээ дээшэлүүлгын үрэ дүнгүүдһээ сэхэ дулдыдаха ёһотой. Мэргэжэлээ дээшэлүүлхэ бүхы түхэл маягууд, зүйлнүүд мэргэжэлтын квалификационно аттестат дотор харуулагдаха ёһотой.

Тиихэтээ хамта үйлэдбэриинщье, үйлэдбэриин бэшэшье һалбаринуудта шэнэ зорилгонуудые бэелүүлхын тулада кадрнуудые саг соонь, ёһотой хэмжээндэ бэлэдхэһэнэй түлөө министерствэнүүд болон зургаануудай, предприятинуудай, эмхинүүд болон эмхи зургаануудай харюусалгые нилээд дээшэлүүлхэ, мэргэжэл дээшэлүүлхэ бүхы гуримай шатануудай ажал ябуулгын ашаг үрые дээшэлүүлхэ шухала эрхэ нүхэсэл байгуулха хэрэгтэй. Манай ороной, арадай ажахын һалбаринуудай, нэгэдэлнүүд болон предприятинуудай экономическа ба социальна хүгжэлтын түсэбүүдые амжалтатайгаар дүүргэхэ зорилгодо тэрэнэй хүдэлмэри шэглүүлэгдэхэ ёһотой.

Эрдэм ухаанай, техникын, түрүү дүй дүршэлэй туйлалтануудые хэлбэришэгүйгөөр, түргэнөөр шудалха гээшэ мэргэжэлтэ бүхэнэй ажабайдалай эрилтэ, дүримынь болохо ёһотой. Таһалгаряагүй һуралсалгын нэгэн ниитэ гурим бии болгожо хүгжөөһэнэй үндэһөөр бүхы эрхэтэдэй мэргэжэлые саг үргэлжэ дээшэлүүлхын тулада таарүү һайн эрхэ нүхэсэлнүүдые бии болгохо уялга гүрэн бэе дээрээ даажа абана. Энэ гуримай гол дундань дээдэ һургуули байха гээшэ. Тэрэ хадаа һургуулиин наһа гүйсөөгүй үхибүүдэй эмхи зургаануудһаа эхилээд, дээдэ һургуули хүрэтэр ажаллаха үндэр мэргэжэлтэ багшанарай кадрнуудые бэлэдхэһэнэй түлөө харюусалга дааха, анхан һуралсажа байха үедэнь нилээн һайн эрдэм мэдэсэ олгохотоёо хамта тэрэнээ саг үргэлжэ шэнэлжэ байха дадал шадабари мэргэжэлтэдтэ олгохо, мэргэжэл дээшэлүүлхэ бүхы түхэл янзануудта өөрынгөө нүлөө улам гүнзэгырүүлхэ зэргэтэй.

IX. ДЭЭДЭ БА ТУСХАЙ ДУНДА ҺУРГУУЛИИЕ ТЕХНИЧЕСКЭ ТАЛААР ШЭНЭЭР ЗЭБСЭГЖҮҮЛГЭ — ТЭРЭНЭЙ АЖАЛ ЯБУУЛГЫН АШАГ ҮРЫЕ ДЭЭШЭЛҮҮЛХЭ ЗАЙЛАШАГҮЙ ЭРХЭ НҮХЭСЭЛ МҮН

һуралсал-хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин зорилгонуудай улам орёо болоһон ябадал, научна шэнжэлэлгэнүүдэй хүгжэлтэ хадаа дээдэ болон тусхай дунда һургуулиин материально-техническэ баазые бэхижүүлхэ бүхы бүлэг асуудалнуудые һайнаар шиидхэхэ эрилтэ табина. Энэ һалбарида шухала хэрэгтэй нөөсэнүүдые тусхай гуримаар эльгээхэ, тэрэ тоодо тус тус һалбаринуудай министерствэнүүд болон зургаануудһаа мүнгэ зөөри оролго нилээд ехэдхэгдэхэ ёһотой. Дээдэ болон тусхай дунда һургуулинуудые хүгжөөлгэдэ зорюулагдаха мүнгэ зөөри бодомжотой һайнаар, гүйсэдөөр ашаглагдаха ёһотой. Энээнтэй хамта студентнэрые һургахын тулада нэгэдэлнүүдэй түрүү предприятинуудай, научна эмхи зургаануудай мүнөөнэй баазые улам эдэбхитэйгээр хэрэглэхэ хараа шугам хэлбэришэгүйгөөр ябуулагдаха ёһотой.

Дээдэ һургуулинууд болон техникумүүдэй һуралсалай-лабораторно талмайнуудыень тогтоогдоһон нормодонь хүргэхэ, һурагшад, шагнагшад болон аспирантнуудые хамтын байрануудта хэрэгтэй соонь байраар хангаха. Энэ зорилго бэелүүлхын тулада хамта дээрэ 18 миллион дүрбэлжэн метр шахуу талмайтай һуралсалай-лабораторно байшангуудые, тэрэшэлэн студентнүүд болон аспирантнуудай байха 630 мянган һууритай общежити бариха хэрэгтэй. Бэеэ даагаад һуралсалай хүдэлмэри хэхыень, соёлойнгоо хэмжээ үргэдхэхыень, физкультура болон спорт студент бүхэнэй эрхилхын тулада шухала хэрэгтэй эрхэ байдал бии болгохо. Профессор, багшанарта байрын гэрнүүдые бариха. Дээдэ һургуулиин студентнэр болон багшанарай ажаһуудалые мүнөөнэйхеэр хангаха.

Дээдэ-һургуулинуудай һуралсалай-научна комплекснуудай, студентнэрэй городогуудай проектнүүдые һайжаруулха, тусхай ажалаар мэргэжэһэн социально-ажаһуудалай, соёлой спортивна объектнүүд болон түхеэрэлгэнүүдые бариха гэжэ тэдээндэ хараалха. Тиин тэдэнэй архитектура болон байгууламжань мүнөөнэй барилгын гоё һайханай эгээл үндэр эрилтэнүүдтэ харюусадаг байха ёһотой.

Арадай ажахын һалбаринуудһаа дээдэ һургуулида дамжуулан үгтэдэг мүнгэ зөөриһөө дээдэ һургуулинуудай байшануудые бариха талаар проектно-бэдэрэлгын болон барилга-хабсаралгын хүдэлмэридэ тусхай лимидүүдые министерствэнүүд болон зургаануудай түсэбүүдтэ хараалха.

һуралсалай хүдэлмэриин хэмжээн эрид дээшэлхэ гэжэ хараада абан, дээдэ болон тусхай дунда һургуулинуудые лабораторно түхеэрэлгээр, харуулан ойлгуулгын болон һуралсалай техническэ хэрэгсэлнүүдээр хангаха талаар нэгэн ниитэ техническэ политика хэлбэришэгүйгөөр ябуулха. Иигэжэ хангалгын эрдэм ухаанай талаар үндэһэлэгдэһэн нормативуудые зохёохо. Арадай ажахын доодо талын бэеэ дааһан һалбари болгон, һуралсалай-лабораторно типовой түхеэрэлгэ үйлэдбэрилгэ хүгжөөхэ. һуралсалай-лабораторно техникэ байгуулхын тулада конструкторска болон үйлэдбэриин бааза бэхижүүлхэ, тэрэниие олоор бүтээн гаргахын тулада һалбаринуудай министерствэнүүдэй хүсэ шадал ашаглаха. Дээдэ һургуулинуудта полиграфическа түхеэрэлгэ болон олон хэһэгээр барладаг техникэ ехээр үгэдэг болохо. Дээдэ һургуулинуудай библиотекын материальна бааза хүгжөөлгэдэ, тэдэнэй номой сан шэнэлэлгэдэ онсо анхарал хандуулха.

Электронно-тоолон тодорхойлолгын техникын талаар һуралсалай хүдэлмэриин хэрэглэмжые арбан хоёрдохи табан жэлдэ гүйсэд хангаха шухала. Тус тус хүнэй компьютернуудаар болон терминальна түхеэрэлгэнүүдээр хангагдаһан 130 мянган тухай хүдэлмэриин һууринуудые байгуулха. Олон хүнэй ашаглаха дээдэ һургуулинууд хоорондын зүйлнүүдые, мэдээсэлэй банкнуудые эмхидхэхэ талаар хүдэлмэри үргэдхэхэ, һуралсал болон научна шэнжэлгые мэдээсэлээр хангалгые һайжаруулха. Программированиин дээдэ һургуулинууд хоорондын түбүүдые бүридүүлхэ хүдэлмэри ябуулха. Дээдэ һургуулинуудай алгоритмнүүд болон программануудай нэгэн ниитэ фонд эмхидхэхэ, прикладной программануудай пакедүүдые олоор гаргаха, тэдэнэй хабсаргалтыень хангаха хэрэг эмхидхэхэ.

X. ОРОН ДОТОР ДЭЭДЭ БА ТУСХАЙ ДУНДА ҺУРАЛСАЛ ХҮТЭЛБЭРИЛГЫЕ НАРИЖУУЛАН ҺАЙЖАРУУЛХА

һуралсалай эмхи зургаануудые хүтэлбэрилгын демократическа үндэһэ һуурие, бэеэ даагаад хүдэлхэ арга шадабариие, зохёохы эдэбхи үүсхэлыень үргэдхэжэ, һурагша залуушуулые һурган хүмүүжүүлгын бүхы асуудалнуудай түлөө тэдэнэй харюусалгые дээшэлүүлжэ, кадрнуудые бэлдэлгын, тэдэниие бэлдэлгые шэнэдхэлгын, мэргэжэл шадабариинь дээшэлүүлгын бүхы ажал ябуулгые нэгэ газарһаа хүтэлбэрилгые һайжаруулха гээшэ үе сагай ёһотойл эрилтэ болоно.

Мэргэжэлтэдые бэлдэхэ ба бэлдэлгые шэнэлхэ талаар бэелүүлэгдэжэ байһан ниитэ нэгэн гүрэнэй политикада СССР-эй Дээдэ ба тусхай дунда һуралсалай министерствын үүргые нилээд дээшэлүүлхэ, дээдэ ба тусхай дунда һуралсалые хүгжөөлгын гол шухала асуудалнуудые шиидхэлгэдэ тэрэнэй анхаралые хандуулха, эрхэнүүдыень үргэдхэхэ, дүүрэн хэмжээгээрнь хангаха шухала:

ороной үйлэдбэриин хүсэнүүдэй хүгжэлтын хараа шэглэлнүүдые, эршэ дэлисые хараада абажа, дээдэ ба тусхай дунда һуралсалай удаан болзорой багсаамжалгын, мүнөө үедэ ба ерээдүйдэ түсэблэлгын һайн шанарые, эрдэм ухаанда үндэһэлэлгые хангаха. Энээнэй үндэһөөр вузуудай тусхай шэглэлые гүнзэгырүүлхэ, хамжаа үргэдхэхэ, кадрнуудые һургалгада нэгэ нэгэеэ даган дуурияһан хангалтагүй ябадалые усадхаха, мэргэжэлнүүдэй номенклатурые, һуралсалай шанарые саг үргэлжэ нарижуулан һайжаруулха;

кадрнуудые һургалгын, тэдэнэй мэргэжэл дээшэлүүлгын хэмжээе научна нээлтэнүүдэй үрэ дүнгүүдые үргэдхэлгын аша туһада үйлэдбэри ба эрдэм наукатай дээдэ һургуулиин харилсаае ашаг үрэ ехэтэйгээр хэрэглэхэ. Эдэ зорилгонуудта һалбаринуудай һомолһон мүнгэ зөөриин хэмжээе хараада абажа, элдэб мэдэлэй вузуудта мэргэжэлтэдые бэлдэлгын, научна шэнжэлгэнүүдэй хэмжээнүүдые гуримшуулхыень гүрэнэй түсэбүүдэй үндэһөөр СССР-эй Дээдэ һургуулинуудай министерствэдэ бэелүүлхэ;

дээдэ һургуулиин нютагай түбүүдээр дамжуулан, хото городуудта, экономическа районуудта тэдэнэй ажал ябуулгые зохилдуулан табилгада һуралсалай эмхи зургаануудай һалбари һалбариин бүлэгүүдтэ — методическа нэгэдэлнүүдээр дамжуулан — СССР-эй Минвузай үүргэ нүлөөе дээшэлүүлһэнэй ашаар орон дотор дээдэ ба тусхай дунда һуралсалай эмхи зургаануудые научно-методическа талаарнь хүтэлбэрилгын ашаг үрые дээшэлүүлхэ. һуралсалай шанарые хинаха талаар СССР-эй Минвузай хиналтын уялгануудые, гүрэнэй зүгһөө шалгалтые шангадхаха, вузуудһаа аттестаци абаха шухала. Научно-педагогическа ба хүтэлбэрилхы кадрнуудые шэлэн оложо, тааруулан табилгада СССР-эй Минвузай үүргэ нүлөөе мүн лэ шангадхаха хэрэгтэй. Тиихэдээ тэрэнэй ямар албан зургаанда хабаатай байһанһаа дулдыдангүй, вузуудай ректорнүүдые томилхо, хүдэлмэриһөөнь сүлөөлхэ талаар тэрэнэй эрхэнүүдые үргэдхэжэ, научно-педагогическа ба хүтэлбэрилхы кадрнуудые шэлэн оложо, тааруулан табилгада СССР-эй Минвузай үүргэ нүлөөе мүн лэ дээшэлүүлхэ шухала.

Түрүү вузуудай бааза дээрэ дүтэрхы мэргэжэлнүүдэй бүлэгүүдээр СССР-эй Минвузай һуралсалай-методическа нэгэдэлнүүдые эмхидхэн байгуулга һуралсалай эмхи зургаануудые хүтэлбэрилгын научна үндэһэ һуурие шангадхаха уялгатай. Эрдэм, техникын зохихо һалбаринуудые хүгжөөлгын гол туһа болон хараа зорилгонуудые һуралсалай хэрэгтэ таһалгаряагүй харуулхадань, нэгэдэлнүүд вузуудта туһаламжа үзүүлхэ юм. Өөһэдынгөө һалбарида эрдэм-шэнжэлгын шухала хүдэлмэри хэлгэдэ, тус һалбариин багшанар ба мэргэжэлтэдэй дүршэл шадабариие дээшэлүүлгые, бэлэдхэлыень шэнэлэлгые эмхидхэлгэдэ, научно-методическа талаарнь хангалгада эрдэмтэдэй хүсэлэл оролдолгонуудые тэдэнэр элсүүлэн табиха ёһотой.

Ректорнүүд болон тусхай дунда һургуулинуудай директорнүүдэй соведүүдэй хүдэлмэриин орон дотор нөөсэлэгдэһэн һайн дүй дүршэлдэ СССР-эй Минвузай нютагай түбүүдэй ажал ябуулга түшэглэхэ зэргэтэй. һуралсалай методическа ба хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин түрүү дүй дүршэлые согсолон дэлгэрүүлхэ, нютагай тематикын талаар вузуудай эрдэм-шэнжэлгын ажал ябуулгые зохидуулан табиха, нютагай предприятинууд болон эмхинүүдтэ эрдэм-техникын туһаламжа үзүүлхэ ажал ябуулгануудые эдэ түбүүдтэ даалгаха шухала. Вузууд хоорондын һуралсалай-научна подразделенинүүдые, тоолон тодорхойлолгын түбүүдые, библиотекэнүүдые, полиграфическа бааза, туршалга-үйлэдбэриин предприятинуудые, заһабарилга-барилгын эмхинүүдые, медицинскэ, гэр байрын ба соёлой ажаһуудалай талаар хангалгын эмхи зургаануудые эдэ бүгэдэндэ байгуулхые хараалха.

һуралсалай хүмүүжүүлгын хэрэгые эмхидхэлгын хэмжээгээр, дүршэл шадабаритай научно-педагогическа кадрнуудай, зохихо материально-техническэ баазын бии байлгаар вузуудые үе-үе болоод лэ шалгалга энэ вузда мэргэжэлтэдэй номенклатурые гуримшуулгын, мэргэжэлтэдые бэлдэлгын хэмжээнэй үндэһэ һуурида табигдаха ёһотой. Тэрэнэй үрэ дүнгүүдээр вузууд тодорхойлогдожо, кадрнуудые гүнзэгыгөөр, үргэн ехэ болзороор һургаха, мүн багшанарай мэргэжэл шадабариие дээшэлүүлхэ эрхэнүүдые, арга боломжонуудые олгохо шухала. Вузуудые томодхоһоной ашаар мэргэжэлтэдые һургалгын хэрэгые удаа дараалан дээшэлүүлхэ, дээдэ һуралсалай эмхи зургаануудай сеть гуримшуулха хэрэгтэй.

Вузуудай эрхэнүүдые, харюусалгые үргэдхэхэ, тэдэнэй ажал ябуулгые бага-сагын харгалзалгада абалгые усадхаха, ёһын тэдыдэ хандалгын ба саарһа эрээлэлгын ябадалые усадхаха шухала. Дээдэ һуралсалай эмхи зургаануудые, факультедүүдые хүтэлбэрилгын гуримые нарижуулан һайжаруулха, һуралсалай хэрэг түсэблэлгые, научно-методическа хүтэлбэриие хангадаг подразделенинүүдые бэхижүүлхэ.

Өөһэдынгөө мэдэлдэ дээдэ ба тусхай дунда һуралсалай эмхи зургаануудтай һалбари һалбариин министерствэнүүд, албан зургаанууд тэдэниие хүтэлбэрилгын хэмжээе, үүргэ нүлөөе эрид дээшэлүүлхэ, һургалгада, эрдэм-шэнжэлэлгэдэ имагтал албан зургаанай тала баримталха ябадалые усадхан зайсуулжа, һуралсалай-хүмүүжүүлгын ба эрдэмэй-үйлэдбэриин ажал ябуулгын нягта холбоо барисаае гүйсэд дүүрэнээр хангаха ёһотой. Эрдэм-техникын дэбжэлтын аша туһада һургуулинуудай, предприятинуудай кадрова болон материально-техническэ арга боломжонуудые таарамжатай һайнаар нэгэдүүлһэнэй үндэһөөр һуралсалай-эрдэмэй-үйлэдбэриин ёһотойл комплекс болохо вуз бүхэнэй байгуулагдан хүгжэлгые хурдадхаха.

Союзна республиканудай Министрнүүдэй Соведүүд республиканска мэдэлэй дээдэ ба тусхай дунда һуралсалай эмхи зургаануудые хүтэлбэрилгэеэ нилээд һайжаруулха зэргэтэй. Мэргэжэлтэд бэлдэлгын республиканууд хоорондын хамжаанда хабаадахадаа, республиканска ба нютагай арадай ажахын комплекснуудые мэргэжэлтэдээр хангалгын зорилгонуудые амжалтатайгаар шиидхэхэ талаар тэдэнэй мэдэлдэ байдаг вузуудай, техникумүүдэй ажал ябуулгые шэглүүлхэ хэрэгтэй. һуралсалай, эмхи зургаануудай һуралсалай-лабораторно баазые бэхижүүлхын тула республикын зохихо министерствэнүүд болон албан зургаануудай хүсэлэл оролдолгонуудые нэгэдүүлхэ.

һаяын сагта вуз, техникум, училищи бүхэнэй ямар байдалтай байһые ажал ябуулгыень сэлгэжэ, тэрэнэй научно-педагогическа хүсые зохихо һалбаринуудтай харилсаа холбоо тогтоолгодо тэдэнэй үүргэ нүлөөе һайнаар сэгнэхэ, дээдэ ба тусхай дунда һургуулиие шэнэдхэн хубилгалгын зорилгонуудһаа уламжалан гараһан тодорхой хэмжээнүүдые хараалха гээшэ дээдэ ба тусхай дунда һуралсалай эмхи зургаануудые хүтэлбэрилдэг бүхы зургаануудай түрүүшын ээлжээнэй уялга болоно.

Мэргэжэлтэдые һурган бэлдэлгын арадай ажахын түсэблэлгые һайжаруулха, мэргэжэлтэдэй эрилтэ хэрэглэмжые тодорхойлхын түлөө министерствэнүүдэй, албан зургаануудай, предприятинуудай харюусалгые дээшэлүүлхэ шухала. Экономическа ба социальна хүгжэлтын гүрэнэй, республиканска ба һалбари һалбариин түсэбүүд соо мэргэжэлтэдые, научна болон научно-педагогическа хүдэлмэрилэгшэдые бэлдэхэ, тэдэнэй мэргэжэлыень дээшэлүүлхэ, тэдэниие бэлдэлгые шэнэлхэ даабаринуудые гүрэнэй, республиканска ба һалбари һалбариин түсэбүүд соо хараалха. Гүрэнэй гол шухала программануудые: Эдеэ хоолой, Элшэ хүсэнэй, Машина бүтээлгын программануудые, арадай ажахыда хими нэбтэрүүлгые, электронно-тоолон тодорхойлолгын техникэ ба автомат түхеэрэлгэнүүдые зохёон бүтээлгые, үйлэдбэрилгые болон хэрэглэлгые, арадай хэрэглэмжын эд бараа үйлэдбэрилгые, хүн зоной һуудал байдал хангалгые, ниитын-союзна бусад программануудые кадрнуудаар үргэлжэ дээрэнь хангахыень зохихо министерствэнүүдтэй, албан зургаануудтай хамта СССР-эй Госпланда, СССР-эй Минвузда даалгагдаа.

Дээдэ ба тусхай дунда һуралсалай эмхи зургаануудые хүтэлбэрилгын зургаанууд энэ ажал ябуулгада үргэнөөр хабаадуулжа, ажалай ба социальна асуудалнуудай талаар СССР-эй Гүрэнэй комитет арадай ажахыда мэргэжэлтэдые хэрэглэлгые гүрэнэй зүгһөө хинан шалгаха ёһотой. Кадрнуудта хайхарамжагүйгөөр хандадаг албан зургаануудта, предприятинуудта экономическа ба ниитын үүргэ нүлөөе эдэбхитэйгээр хэрэглэхэ.

• • •

Союзна республиканудай компартинуудай ЦК-нууд, партиин крайкомууд болон обкомууд һуралсалай эмхи зургаануудые партиин зүгһөө хүтэлбэрилгые һайжаруулха, хүтэлбэрилхы ба научно-педагогическа кадрнуудые шэлэжэ олоод, тааруулан табилгада, коллективүүдтэ залан сэхэ, зохёохы оршон байдал байгуулгада тэдэнэй эхин партийна организацинуудай үүргэ болон харюусалгые дээшэлүүлхэ. Багшанарай, научна хүдэлмэрилэгшэдэй ба студент залуушуулай дунда партиин гэшүүдые олошоруулха, һуралсалай-хүмүүжүүлгын хүдэлмэриие нарижуулан һайжаруулха, научна шэнжэлгэнүүдэй ашаг үрые үргэдхэхэ, материально-техническэ баазые бэхижүүлхэ, научно-педагогическа кадрнуудай мэргэжэл шадабариие, мэргэжэлтэдые бэлдэлгын шанарай түлөө тэдэнэй харюусалгые дээшэлүүлхэ гэхэ мэтын вузуудай ба техникумүүдэй коллективүүдэй ажал ябуулгын үндэһэн шухала асуудалнуудые шиидхэлгые партийна үдэр бүриин хиналтада абаха шухала.

Кадрнуудай мэргэжэл шадабариие дээшэлүүлхэ, һурган бэлдэлгые һайжаруулха талаар дээдэ ба тусхай дунда һуралсалай эмхи зургаануудай, институдуудай ба факультедүүдэй ажал ябуулгада профсоюзай, комсомолой организацинуудай, совет болон ажахын зургаануудай анхарал хандуулха.

Арадай гэгээрэлые хүгжөөхэ, нарижуулан һайжаруулха гээшэ Коммунис партиин ба Совет гүрэнэй зохёон байгуулхы ажал ябуулгын гол шэглэлнүүдэй нэгэниинь, мүнөөнэй шатада бэелүүлэгдэжэ байһан кадрова политикын гол шухала асуудал мүн.

Туйлагдаһан бүхы һайн юумэ шэнэдхэн хубилгалгын хэрэгтэ батадхаха, мэргэжэлэй һуралсалай социалис системын залан сэхэ үндэһэ һуурие бэхижүүлхэ. Гэхэтэй хамта тэрэниие саашадань хүгжөөхэ замда ушаржа байһан бүхы бэрхэшээл түбэгүүдые усадхаха, зохёохы ажал ябуулга болон эдэбхи үүсхэлдэ үргэн харгы нээхэ, совет общественые хүгжөөлгэдэ, тэрэнэй экономическа, эрдэм-техникын ба соёлой хүсые дээшэлүүлгэдэ, ороноойнгоо өөрыгөө хамгаалха хүсэ шадалые бэхижүүлгэдэ дээдэ ба тусхай дунда һургуулиин, кадрнуудай мэргэжэл дээшэлүүлгын ба тэдэниие бэлдэлгые шэнэдхэлгын хубитые арьбадхаха.

Дээдэ ба тусхай дунда һургуулиие шэнэдхэн хубилгалга ниитын-гүрэнэй хэмжээнэй эгээл ехэ хэмжээ ябуулга болохо ёһотой. Хараалагдаһан хэмжээ ябуулгануудай али бүхы талые, гүнзэгы шэнжэ шанарые хараадаа абажа, тэдэниие шата шатаарнь бэелүүлхэ шухала. КПСС-эй XXVII съезд дээрэ тодорхойлогдоһон экономическа, социальна ба эмхидхэлэй-хүтэлбэрилгын зорилгонуудтай нягтаар холбожо, шэнэдхэн хубилгалгын хэрэгые бэелүүлхэ шухала.



КОМСОМОЛЬСКО АРАЛ, АМАРАЛТЫН ҮДЭР...





Сагай уларилай тиимэ урин бэшэшье һаа, хара үглоонһоо Комсомольско арал дээрэ хүхюун дуутай, хүлгоотэй шуулатай байба. Наран үүлэнэй саана хоргодонхой. Бороол орохо һанаатай... Автобусуудһаа хүнүүд адхаран гарана. «Байкал» гэжэ теплоход зунайхяар хубсалһан хүүгэдые, эдиршүүлые, наһажаалшье зониие ээлжээ эхигүй асаржал байна. Арбан нэгэн час багаар эндэ зунай амаралтын хаһые нээлгын ёһолол боложо, хатар наадан, зугаа түлэгтоо ороо юм. Эдир хүбүүд, басагад волейболоор, баскетболоор наадажа хабаяа туршана. Уран һайханай самодеятельностинн артистнууд бэлигээ харуулна.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: шэнэ моодын хубсаһан харуулагдана; П. Постышевой нэрэмжэтэ Пионернүүдэй ордоной хатарай ансамбль; «Полет» гэжэ ресторанай тогоошод В. Васильев, П. Дамбаев шашлык шарана.

П. БУРМАКИНАЙ фототекст.

КОМАНДАНУУД БҮРИДХЭГДӨӨ

РЕСПУБЛИКЫН ХҮДӨӨГЭЙ СПОРТЫН ЗУНАЙ НААДАНУУД 1986

ЗАГАРАЙ. Хүдөөгэй спортивна наадануудта хабаадаха районуудай хүтэлбэрилэгшэд эдэ үдэрнүүдтэ район дотороо мүрысөөнүүдые үнгэргэжэ, суглуулагдамал командануудаа бүридхэжэ эхилэнхэй.

— Манай районой эмхидхэлэй комитет түгэсхэлэй наадануудта хабаадаха командануудайнгаа бүхы гэшүүдые бүридхэжэ дүүргэбэ. Районой нэрэ солые буряад барилдаагаар, һур харбалгаар, гиир үргэлгөөр, волейболоор, футболоор, хүнгэн атлетикээр хамгаалха командануд байгуулагдаа,— гэжэ Загарайн районой физкультура болон спортын комитедэй түрүүлэгшэ Ю. И. Воеводин хөөрэнэ.

Загарайн районой Тайлсын совхозһоо физкультурын багша Александр Доржиев, Онохойн совхоздо хүдэлдэг, үргэлжэ классическа барилдаагаар СССР-эй спортын мастер болоһон Андрей Сухоз, Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой мэргэжэлтэн, дүрэ буляалдалгын барилдаагаар СССР-эй спортын мастер Этигэл Эрдынеев, оньһожоруулагдамалнүүдэл колонныn хүдэлмэришэн, РСФСР-эй хоёр удаа чемпион, СССР-эй спортын мастер Александр Милгадаев, буряад барилдаагаар суглуулагдамал командын гэшүүд болгогдон түлөөлэгдэбэ. Тиихэдэ гиир үргэлгөөр суглуулагдамал командада Загарайн станциин түмэр харгые техническэ талаарнь шалгадаг хүдэлмэришэн Василий Долгов, РСФСР-эй рекордсмен, РСФСР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө үнгэргэгдэһэн мүрысөөндэ хоёр удаа мүнгэн медальда хүртэһэн, СССР-эй спортын мастер Василий Харитонов, национальна зүйлнүүдээр спортын мастер, Шэнэ-Бэрээнэй дунда һургуулиин багша Сергей Леонов гэгшэд районой нэрэ солыа хамгаалха юм. Уласхоорондын классай спортын мастер Ирина Лукашевич, спортын мастернууд Надежда Попова, Валерий Яковлев бусадай нэрэнүүдые һур харбалгын суглуулагдамал командын гэшүүдэй дунда уншанабди. Мүн тус районһоо волейболой, футболой, хүнгэн атлетикын, аргамжа таталгын командануудай бүридэлдэ колхоз, совхозуудай, предприяти, һуралсалай газарнуудай түлөөлэгшэд абтаһан байна. Үнгэрэгшэ амаралтын үдэр районой суглуулагдамал командын гэшүүд «Сэлэнгэ» командын футболистнуудтай нүхэр ёһоной наада үнгэргэбэ.

* * *

НАРҺАТА. Яруунын районой суглуулагдамал командануд 30 хүнһөө бүридэбэ. Тус районһоо волейболой, футболой командануд хабаадахагүй болоно. Гиир үргэлгөөр үнгэргэгдэхэ мүрысөөндэ Үдэ—Витимэй экспедициин газаар түмэр гагнагша Александр Елсуков, Нарһатын совхозой хонишон Владимир Дыжитов, бусад хабаадаха юм. Буряад барилдаагаар «Коммунизм» колхозой хонишон Эрдэм Найданов, мал адуулагша Олег Нимаев, «Улаан Туяа» совхозой барилгашан Доржи Цыренжапов, хүнгэн атлетикын мүрысөөндэ «Коммунизм» колхозой агроном Д. Ц. Галсанов, мүн тус колхозой жолоошон Булат Цыренов, Иисэнгын совхоздо үйлэдбэриин гимнастикын талаар методистаар хүдэлдэг Р. И. Цыдыпов, бусад хабаадаха юм.

— һур харбагшаднай «Коммунизм», «Победа» колхозуудай гэшүүдһээ бүридэхэ юм. Эдэ үдэрнүүдтэ һорёо, мүрысөө үнгэргэжэ байнхайбди. Эдэнэрэй дундаһаа эгээл хёрхо мэргэн һур харбагшадаа тодоруулхамнай гэзшэ,— гэжэ районой физкультура болон спортын комитедэй түрүүлэгшэ Б. Ж. Аранзаев хөөрэнэ.

* * *

Петропавловка тосхондо үнгэргэгдэхэ түгэсхэлэй наадануудай түрүүшынь мүрысөөн футболоор эхилхэ юм. Энэ наадан Бургалтай тосхондо июниин 11-дэ үнгэргэгдэхэ. Түрүүшын үдэрэй нааданда Загарайн, Ивалгын, Сэлэнгын, Кабанскын районуудай командануд хабаадаха.

Июниин 13-да Петропавловка тосхоной стадион дээрэ үглөөнэй 10 часһаа гиир үргэлгөөр, һур харбалгаар, эхэнэрнүүд волейболоор түрүүшынгээ уулзалгануудые үнгэргэхэ. Мүн энэ үдэр буряад барилдаан, эрэшүүлэй дунда волейболоор түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөнүүд үглөөнэй 11—12 часһаа эхилхэ.

Республикын хүдөөгэй спортивна наадануудай нээлгэдэ зорюулагдаһан парад-жагсаал үдэшын 6 часта болохоор хараалагдаба. Удаань спортын ветерануд һур харбалгаар хёрхо мэргэеэ үдэшын сагта туршалсаха болоно.

Б. ЦЫРЕМПИЛОВ.

ИЮНИИН КИНОАФИША

БОДОТО АЖАБАЙДАЛЫЕ ЗУРАГЛ…

«Мосфильм» киностудида буулгагдаһан уран һайханай хэдэн кинофильмүүд республикымнай экрануудта июнь һара соо харуулагдаха. «Одиночное плавание» гэһэн фильмые найруулан табигшад киногой түрүүшын кадрнуудһаа эхилээд, эб найрамдалай түлөө тэмсэлдэ хүн бүхэниие уряална. Ушаралта ябадалнуудаар баян, һонирхолтой удхатай энэ политическэ фильм бүлэг совет морягуудай баатаршалга тухай хөөрэнэ. Тус бүлэг майор Шатохиной хүтэлбэри доро ядерна аюулые сарана, ракетнэ сохилтоһоо совет эскадрые абарна.

Энэ фильмые режиссер Михаил Туманишвилиин найруулан табиһаниинь гайхалгүй. Юуб гэхэдэ тэрэнэй урдань табиһан кинокартинанууд, жэшээлхэдэ, «Ответный ход», «Случай в квадрате 36—80», «Полоса препятствий» гэһэн фильмүүд мүнөө үеын гол шухала политическэ удхаараа, Совет Армиин ажабайдалые бодото дээрэнь зураглаһаараа илгардаг бшуу.

Тэрэшэлэн экран дээрэ дайшалхы-патриотическа темые саг үргэлжэ удхалан харуулжа байһанайнгаа түлөө А. Довженкын нэрэмжэтэ мүнгэн медальда М. Туманишвили хүртэһэн байна. РСФСР-эй арадай артист, аха дүү Васильевуудай нэрэмжэтэ Гүрэнэй шангай лауреат Михаил Ножкин (Шатохин) фильмын гол рольдо наадаа.

Эрдэмтэн Сергей Васильевич Костроминай ажабайдал тухай туужа «Набат на рассвете» гэһэн фильмын гол удхань болоно. Энэ гол геройн прообраз болоһон гайхамшагта совет академик В. И. Вернадскиин ябуулһан ажал хэрэгтэй, ажабайдалтай тус фильм тон дүтөөр танилсуулна. Үнгэрһэн зуун жэлэй 80-яад онһоо эхилээд, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайе харуулһан үе сагай түүхын үйлэ хэрэгүүд кино харагшадай анхаралда дурадхагдана. Энэ хугасаа соо бэлигтэй энэ хүнэй хуби заяанда, абари зангай байгуулалтада, ухаан бодолой ургалтада түүхын үйлэ хэрэгүүд тон ехэ нүлөө үзүүлнэ гэжэ тус фильм домоглоно. Тиимэһээ режиссер Аркадий Кордоной найруулан табиһан фильмые кинороман гэжэ нэрлэжэ болохоор. Энэ хадаа залуу режиссерой гурбадахи хүдэлмэри мүн. Арадһаа гараһан бэлигтэй уран зохёолшо тухай хөөрэһэн «Великий самоед» гэһэн хоёр серитэй фильм-кинороман табиһанайнгаа түлөө 1981 оной май һара соо үнгэргэгдэһэн Залуу кинематографистнуудай XI фестивальда Гол шанда тэрэ хүртөө бэлэй.

Костроминай ролиие наадаһан киноартист Георгий Тараторкиной шэнэ фильмдэ оруулһан хубита ехэ гэжэ тэмдэглэхээр. Тэрэнэй байгуулһан образ олондо һайшаагдана. Тон хүндэ хүшэр зорилго актерой урда табигдаа, юуб гэхэдэ тэрэнэй герой экран дээрэ 60 жэлэй туршада «ажаһууна» бшуу. Мүн лэ иимэ туршалгануудые артистнууд Ирина Печерникова, Николай Рачинский гэгшэд тус фильмдэ дабажа гарана.

Эхэнэрнүүдэй парикмахерскын хүдэлмэрилэгшэд тухай «Салон красоты» гэһэн фильм хөөрэнэ. «Взрослый сын», «Похождение графа Невзорова» гэһэн фильмүүдые табиһан Александр Панкратов-Черный тус кинокартинын режиссер юм. Һүүлэй үедэ «Мы из джаза», «Зимний вечер в Гаграх», «И вот пришел Бумбо...», «Жестокий романс» гэһэн кинофильмүүдтэ актерой рольнуудые тэрэ өөрөө наадажа, харагшадта мэдээжэ болоһон байна.

Киноэкран дээрэ гүйсэд анхаралаа хандуулагдаагүй, хүн зондо тон хэрэгтэй ажалтай эдэ мэргэжэлтэд тухай фильмын сценариие залуу драматург Елена Зыкова бэшээ. Парикмахер мэргэжэлдээ зарим хүн зохёохы үүсхэлтэйгээр, харин нүгөөдүүлынь хайша хэрэгээр хандадаг гэжэ тус фильм соогоо тэрэ элирхэйлнэ. Олон хүнүүдэй хуби заяан, инаг дуран харагшадай анхаралда дурадхагдана.

Энэ фильмдэ бэлигтэй артистнуудай коллектив хабаадана. Гол ролиие актриса Татьяна Иванова (анхандаа «Сицилианская защита», «Ночь на четвертом круге», «Челюскинцы» гэһэн фильмүүдтэ наадаһан) гүйсэдхэнэ. Бултанда мэдээжэ болоһон актернууд— Георгий Бурков, Татьяна Васильева гэгшэдэй хүдэлмэри тоб гэмэ тодо образууд болоо. Тиихэдэ киноартистнууд Евгений Леонов-Гладышев ба Ирина Алферова, Владимир Кенигсон ба Мария Виноградова гэгшэд фильмын амжалтада өөһэдынгөө хубитые оруулна.

Эрид абари зантай бишыхан Катя басаганай ролиие бэрхээр гүйсэдхэһэн, анха түрүүшынхиеэ кинодо буулгагдаһан Маша Бурковагай бэлиг шадабариие онсолон тэмдэглэхээр. Олондо мэдээжэ болоһон дуушан, композитор Юрий Антоновой хүгжэм тус фильмые шэмэглэнэ.

Режиссер Самсон Самсоновой табиһан «Танцплощадка» гэһэн хүгжэмтэ кинокомедиин үйлэ хэрэгүүд далайн эрьедэхи бишыхан хотодо болоно.

„Далайн эрьедэ үни холын сагта байгуулагдаһан хатарай талмай үнгэрһэн сагай хүгжэмые һануулна. Эндэл олон зоной хуби заяан шиидхэгдэһэн байгаа: уулзалганууд болон хахасалганууд болоо, баяртай энеэдэн зэдэлээ, мүн гашуудалта нулимсанууд адхараа. Тиимэһээ энэ талмайе үгы хэхэ, ондоо тээшэнь абаашаха гэһэн шиидхэбэри хотодо ажаһуугшадай зүрхэ сэдьхэлые хүлгөөнэ... Актриса Александра Яковлева гол героиниин образые байгуулна. Евгений Дворжецкий, Владимир Дружников, Сергей Газаров, Людмила Шевель, Людмила Шагалова гэгшэд бусад рольнуудые наадаа.

Совет экранай мэдээжэ мастернууд — драматург Василий Соловьев болон режиссер Ирина Поплавская гэгшэд «Матвеева радость» (ород уран зохёолшо Б. Шергинэй зохёолнуудай үндэһөөр) гэһэн фильмээ кино харагш… харалда дурадхаба. Х… гэй арадуудай аман… той танилсуулһан энэ… Поморин корабль бүт… зорюулагдана. Гол… бэлигтэй уран гартан… Карельский (Регимант… майтис) эрхэ сүлөөгэ… гал һүлдэ. тэмдэг… өөрынгөө корабль бү… жэ хүсэнэ...

Тиихэдэ июнь һара… туарта ороной бусад… динуудай, мүн хари… дэй бүтээлнүүд хар… Советскэ Союзай Ге… нерал Ази Асланов… «Был вас больше» («Азербайджанфильм»… ди) гэһэн фильмын… Расим Исмайлов зорю… Аслановай рольдо… жанай драмын театр… Рамиз Новрузов наа… на.

Элдэб олон үг… ород, грузин, армян… бусад Агууехэ Ила… рээлсээ гэжэ д… фильм интернациона… хаараа илгарна.

Эсэгэ ороноо х… Агууехэ дайн тухай… режиссер Болот Ш… табиһан «Снайперы»… фильм») гэһэн фильм… Үнэн болоһон үйлэ х… баримталһан тус фи… арадай гайхамшагта… Советскэ Союзай Ге… Молдагуловагай ажа… баатаршалгатай та… Эрэлхэг басаганай р… сэдхэһэн киргиз залу… ка Айтурган Темиро… лиг шадабариин, з… дэлмэриин ургалты… лэхэ шухала.

А. Довженкын… киностудида буулгагд… «…дый охотник желает…» Румыниин кинематогр… дай табиһан «Опера…» гэһэн фильмүүд… ажабайдалда зори… «Остались только с…» (… хословаки) гэһэн к… соо ажабайдалда үй… туу дунданууды ш…

«Ошибка молодос…» Югославиин кинокар… луушуул тухай, ина… харилсаан тухай… Гэр бүлын, түрэлх… шухала асуудалнууд… удхые тайлбарилна.

ГДР-эй кинематог… дай олон бүтээлнүү… ришэдэй хүдэлөөнэй… шагта ажал ябуула… рюулагданхай. Тэр… июнь һара соо ха… репертуарай «Когд… молчат» гэһэн кино… дээжэ революционе… арадай хүтэлбэрилэ… Цеткинэй баян нам… нилсуулна. Анха түр… фильмдэ наадажа ба… денэй театрай арти… рун Окрас Клара… образ байгуулаа. Тус… сценариие драматур… Шатров бэшээ юм.

Хүндэтэ уншагшад!… мүүдые ерэжэ ха… уринабди.

В. ПА…

Буряадай Госкиногой…



ЗУРАГ ДЭЭРЭ: «С… соты» гэһэн фильм…

АМАРАЙ ЭРЬЕЫН АЙЛШАД ГАСТРОЛЁО ЭХИЛБЭ

Буряадай гүрэнэй оперо болон баледэй академическэ театрай байшан соо Комсомольск-на-Амуре хотын драматическа театрай коллективэй гастрольнууд июниин 1-дэ эхилбэ.

Айлшадаймнай гастролёо нээһэн үдэшэ КПСС-эй Улаан-Үдын горкомой агитаци болон пропагандын таһагые даагша В. В. Конечных республикын олониитын үмэнэһөө үгэ хэлэхэдээ, зохёохы энэ коллективэй мүндэлһөөр 50 жэлэйнь алтан ойгоор амаршалжа, Улаан-Үдын сценэ дээрэ амжалтатай, урагшатайгаар наадахыень хүсэһэн байна. Удаань Комсомольскын драматическа театрай директор Э. В. Колесников харюугай үгэ хэлэбэ.

— Түрэл хотын оо байгуулагдаһаар табин жэлэй ойн баярые комсомольскынхидай угтахаяа байхада, театрмнай шэнэ һайхан байшантай болоо юм. Энэшье, мүн Москва, Ленинград хотонуудта гастрольнуудаа амжалтатайгаар үнгэргэжэ, СССР-эй Соёлой министерствын баярта хүртэһэн ушар бидэнэй урма зоригые бадаруулаа, шэнэ зорилгонуудые урдамнай табяа,— гэжэ Э. В. Колесников хөөрэбэ.

Театрай гастролиие нээлгын баяр ёһололдо КПСС-эй Советскэ райкомой хоёрдохи секретарь Р. Р. Хориноева, республикын соёлой министрэй орлогшо Д. Ш. Яхунаев гэгшэд хабаадалсаба.

Удаань СССР-эй Гүрэнэй шангай лауреат Н. Задорновой «Амур-батюшка» гэһэн түүхэтэ романай удхаар найруулагдаһан зүжэгые театрай коллектив харуулба. XIX зуун жэлэй хоёрдохи хахадта Аласдурна зүгэй хизаарта ородуудай ерэһэн тухай, агууехэ Амар мүрэн шадар эрхэ сүлөөтэ ажабайдал бэдэрһэн ород таряашадай хуби заяан тухай энэ зүжэг домоглоно. Тэрэниие РСФСР-эй искусствын габьяата ажал ябуулагша. Россин Федерациин Гүрэнэй шангай лауреат, режиссер В. Бухарин найруулан табиһан байна. Сценын шэмэглэлые уран зурааша Н. Минченко түхеэрээ. Зүжэгэй хүгжэм болон дуунуудые композитор Э. Вериго зохёогоо.

Х. СОКТОЕВ.

ХИЛЫН СААНАҺАА ТАСС АПН

УЛАСХООРОНДЫН КОНГРЕСС

КЕЛЬН. Эрдэмтэд-медигүүдэй болон врачнуудай нүлөө ехэтэй нэгэдэлэй — «Дэлхэйн врачнууд ядерна дайе зайсуулан сарахын түлөө» гэһэн хүдэлөөнэй уласхоорондын зургаадахи конгресс эндэ хүдэлмэреэ дүүргэбэ. Дэлхэйн 50 гаран ороной 3 мянгаһаа дээшэ делегадууд болон айлшад тэрээндэ хабаадаһан байгаа.

Конгрессто хабаадагшад совет болон американ хүтэлбэрилэгшэдтэ хандаһан хандалга баталан абаба. Ядерна бүхы тэһэлэлгэнүүдые зогсоохо тухай Советскэ Союзай соносхоһон шиидхэбэриие Холбоото Штадуудай дэмжэхыень, туршалгануудые болюулха тухай хөөрэлдөөнүүдые дары үнгэргэхэ шухала гэжэ энэ хандалга дотор хэлэгдэнэ. Ядерна тэһэлэлгэнүүдые болюулалга буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгын дабшуулхы хүсые хизаарлаха, түрүүлэн добтолхо буу зэбсэг хинаха арга олгохо байна.

Ядерна туршалгануудые хорихо хэрэгтэ бүхы хүн түрэлтэнэй урда дэлхэйн хоёр томо ехэ ороной — СССР-эй болон США-гай правительстванууд онсо харюусалгатай байна гэжэ хандалга дотор хэлэгдэнэ. Ерээдүйн үетэнэй урда танай харюусалгатай байһые тодорхойгоор элирхэйлэн харуулхын, мүнөө үеын хүнүүдэй, нэн түрүүн ухибүүдэй элүүр энхые сахин хамгаалхын тула 1990 он хүрэтэр дэлхэй дээрэхи бүхы ухибүүдэй энхэ элүүрэй урган ехэ болохын тула мүнгэ зөөри лаб таһалжа үгэхыетнай таанадые уряалнабди. Энэ хадаа Элүүрые хамгаалгын бүхэдэлхэйн эмхиин, ООН-ой хүүгэдэй фондын гол зорилго болоно.

МНР-эй ХҮГЖЭЛТЫН ГОЛ ШЭГЛЭЛНҮҮД

УЛААН-БААТАР. Ниитын үйлэдбэриин хурдан түргэн хүгжэлтые хангаха, тэрэнэй ашаг үрые дээшэлүүлхэ, энээнэй үндэһөөр арад зоной һуудал байдалые саашадань улам һайжаруулха гээшэ Монголой түсэбтэ наймадахи табан жэлэй гол зорилго болоно гэжэ 1986—1990 онуудай МНР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын гол шэглэлнүүд соо хэлэгдэнэ. Гол шэглэлнүүд хэблэлдэ тунхаглагдаһан байгаа. Монголой Арадай-революционно партиин XIX съезд дээрэ баталагдан абтаһан документ социализмын материально-техническэ баазые байгуулха, ниитын харилсаае нарижуулан һайжаруулха, ажабайдалай социалис түхэл шэнжые баталха талаар партиин стратегическэ хараа шэглэлтэй таараалдуулан зохёогдоһон байгаа.

Арадай Монголой экономическа ургалта соо хүдөө ажахыда гол анхарал хандуулагдана. Тэрэнэй бүхы продукци үйлэдбэрилгын жэлэй дундуур хэмжээн 18—20 процентээр ургаха юм. Промышленна продукци үйлэдбэрилгэ табан жэлэй хугасаа соо 30—34 процентээр дээшэлхэ, табан жэлэй һүүл багта национальна доходто индустриин хубита 35 процентдэ хүргэгдэхэ байна. Капитальна һомололгонуудай гурбанай нэгэ хубиһаа дээшэнхинь хүдэлжэ байдаг предприятинуудые, ажахын эмхинүүдые үргэдхэхын, һэльбэн шэнэлхын ба оньһон техникээр зэбсэгжүүлхын тула хэрэглэгдэхэ юм. Тулиишын-элиин хүсэнэй промышленность хурдан түргэнөөр хүгжөөгдэхэ байна. «Эрдэнэт» гэжэ ашагта малтамал шанаржуулгын предприятие, Боро-Үндэрэй шанаржуулгын комбинадые үргэдхэхөөр, ашагта малтамалнуудай зарим шэнэ хэбтэшэнүүдые ашаглахаар түсэблэгдэнэ.

Советскэ Союз болон социалис хани нэгэдэлтэ бусад оронуудтай экономическа, эрдэм-техникын харилсаа холбоо тогтооһоной ашаар СЭВ-эй гэшүүн-оронуудай хүгжэлтэ саашадаа улам үргэдхэгдэхөөр хараалагдана. СЭВ-эй гэшүүн-оронуудай Экономическа зүблөөнэй шиидхэбэринүүдэй үндэһөөр аха дүү оронуудай удаан болзорой программанууд бэелүүлэгдэхэ юм. 2000 он хүрэтэрхи үедэ МНР-эй болон СССР-эй хоорондохи экономическа, эрдэм-техникын харилсаанай удаан болзорой программа залан сэхээр бэелүүлэгдэжэ, республикын хүгжэлтые хурдадхалгада шиидхэхы нүлөө үзүүлхэ байна.

ДИПЛОМАТИЧЕСКА ХАРИЛСААНАЙ АРБАН ЖЭЛЭЙ ОЙ

МАНИЛА. Хани хүршэ ёһоной, али алиндань ашатай туһатай харилсаае хүгжөөлгын харгы замай гаргагдаһаар түрүүшын арбан жэлэй богоһо СССР болон Филиппинэ алхаба гэжэ Советскэ Союзай Филиппинын Республикын хоорондо дипломатическа харилсаанай тогтоогдоһоор 10 жэлэй ойдо зорюулагдажа, Филиппинын Багио хотын мэр Франсиско Параан ТАСС-ай корреспондент Александр Кисилевтой хөөрэлдэхэдөө мэдүүлбэ. Совет-филиппинын холбоо барисаан хурдан түргэнөөр хүгжэнэ.

Ази-Номгон далайн оршондо амгалан тайбан байдал хангаха, тус районой гүрэнүүдэй хоорондо эбэй ёһоной, бүтэмжэтэй һайн политическэ хөөрэлдөөнүүдые хэхэ талаар шэглүүлэгдэһэн совет гадаадын политическэ үүсхэлнүүдые Филиппинын правительство һайшаана гэжэ Ф. Параан тэмдэглэбэ. Филиппинын Багио хотын, Советскэ Союзай Кисловодск хотын хоорондохи харилсаае хүгжөөлгэ совет-филиппин холбоо барисаанай аша үрэ ехэтэй байлгын толотомо гэрнэ жэшээ болоно.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда. «КПСС-эй ЦК-гай проект». «Орон дотор дээдэ ба тусхай дунда һуралсал шэнэдхэн хубилгалгын гол шэглэлнүүд»—ТАСС-ай материал. «Мэргэжүүлгын ба ашаг үрыень дээшэлүүлгын замаар». «Дэбжэлтын хаһа»— С. Убеевэй статья. «БАМ: үдэр бүриин ажал хэрэгүүд». «Үндэр амжалта туйлаха түрүүшын алхам» — Л. Зенченкын корреспонденци. «Хониноной омогорхол» — Ц. Цыренжаповай фото-мэдээсэл. «Совет ёһо заншалаар» — материалнуудай суглуулбари.

Хоёрдохи ба гурбадахи хуудаһануудта. «Орон дотор дээдэ ба тусхай дунда һуралсал шэнэдхэн хубилгалгын гол шэглэлнүүд».

Дүрбэдэхи хуудаһанда. «Республиканска 1986 оной хүдөөгэй нэгэдэхи наадануud бэлэн болонхой» — мэдээсэлнүүдэй суглуулбари. «Амаралтынгаа үдэрые яажа үнгэргөөбта?» «Зунай түрүүшын үдэр» — П. Бурмакинай фоторепортаж. «Бүмбэрсэг дэлхэй дээрэ юун болоноб?» — ТАСС-ай ба АПН-эй корреспондентнүүдэй хилын саанаһаа эльгээһэн мэдээсэлнүүдэй суглуулбари. Соносхолнууд.

«СПОРТЛОТОНУУДАЙ» ТИРАЖ

«45-һаа 6-ень тааха» ба «36-һаа 5-ень тааха» «Спортлотонуудай» 1986 оной июниин 1-дэ үнгэргэгдэһэн 22-дохи тираж.

«45-һаа 6-ень тааха»: 6 — дзюдогоор барилдаан, 11 — волейбол, 15 — байдарка ба каноэгээр һэлюурдэлгэ, 32 — фигурна һолжоролго, 36 — уран һайханай гимнастика, 37 — акробатика.

«36-һаа 5-ень тааха»: 9 — велоспорт (шоссе), 12—гимнастика, 13 — хадаһаа санаар һолжоролгын спорт, 16 — мори урилдаалгын спорт, 24 — гарай бүмбэгэ.

(ТАСС).

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00—«Время». 9.45—Аяншалагшадай клуб. **Футболоор дэлхэйн чемпионат.** 10.45—Мексикын болон Бельгиин суглуулагдамал командануд. 11.30—Португалиин болон Англиин суглуулагдамал командануд. 12.15—Балалайкын абяан зэдэлнэ. 12.35—Шэнэ һонин (12.40 хүрэтэр). 15.30—Шэнэ һонин. 15.50—Баримтата фильм. 16.10—Манай корреспондентнүүд хөөрэнэ. 16.40—«Кортик» — 3 серитэй уран һайханай фильм. 1-дэхи сери. 18.00—Мультфильм.

Улаан-Үдэ. 18.15—«Фитиль». 18.25—«Байгал» — мэдээсэлэй программа.

Москва. 18.50—Баримтата фильм. 19.00—**Футболоор дэлхэйн чемпионат.** Португалиин ба Англиин суглуулагдамал командануд. 20.50—«Ярослав Мудрый» — уран һайханай фильм. 1-дэхи сери. 22.00—«Время». 22.35—«Диалог» — фильм-концерт. 23.45—«Мүнөөдэр—түби дэлхэй дээрэ».

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 12.45—Хоорой хүгжэмэй концерт. 14.30—Немец хэлэн. 14.50—А. С. Пушкинай театр. 15.35—Социалис Ажалай Герой, Ленинскэ шангай лауреат, СССР-эй АН-ай вице-президент Ю. А. Овчинниковтай һурагшад уулзаха. 16.15—«Хүгжэмтэ киоск». 16.45—Шэнэ һонин. 18.15—«Эб найрамдал ба залуушуул».

Улаан-Үдэ. 18.50—Үхибүүдтэ зорюулагдаһан дамжуулга. 19.15—«Барилгашан» гэһэн программа. 19.55—Соносхолнууд. 20.05—Телефильм. 20.35—Телеочерк.

Москва. 21.00—«Амгалан нойрсогты, багашуул!». 21.15—**Футболоор дэлхэйн чемпионат.** Мексикын ба Бельгиин суглуулагдамал командануд. 22.00—«Время». 22.35—«Далекий голос кукушки» серии.

САГАЙ УЛА…

Мүнөөдэр сэлм… хэжэ байха, зарим… та саг зуура бор… Баруун тээһээ сек… 12 метр хүсэтэйгэ… ха. Үдэртөө Баунт… нын районуудта 1… сад районуудта 20… дус дулаан байха… дэнэ.

Улаан-Үдэдэ сэ… бүрхэлгэтэй байха… тон орохогүй. Бар… секундын 7—12 м… тэйгээр һалхилха… 23—25 градус ху… луун болохо.

Редактор Р. Б. ГАРМА…

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС 670000

УЛАН-УДЭ, КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23, редактор — 2-50-96, приемная — 2-54-54, зам. редактора — 2-68-08, зам. редактора — 2-62-62, отв. секретарь — 2-50-52, секретариат — 2-66-76, отделы: партийной жизни — 2-34-05, пропаганды — 2-56-23, промышленности и строительства — 2-61-35, сельского хозяйства — 2-64-36, 2-63-96, советского строительства и быта — 2-69-58, культуры и школ — 2-60-21, 2-57-63, информации — 2-60-91, переводов — 2-54-93, писем и селькоров — 2-67-81, корректорская — 2-33-61, выпускающие — 2-35-95 отдел объявлений — 2-65-54.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли г. Улан-Удэ ул. Ленина 35. Н-02421. Заказ № 129. Индекс 04609